

السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى¹ ، وَالْمَلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهَوَى²

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ وَعَلَى إِلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ أَمِينَ⁴

1 “Kurtuluş ve selamet, hidayete uyanlardır.” (Tâhâ sûresi, 20/47).

2 Azarlama, kınama da nefsine tâbi olanlardır.

3 “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

4 Allahım, âlemlere rahmet olarak gönderdiği Zâta, O'nun Âl'ine ve Ashabına salât ve salâm eyle, âmîn...

Leme'at

مِنْ بَيْنِ هِلَالِ الصَّوْمِ وَهِلَالِ الْعِيدِ¹

Çekirdekler Çiçekleri

*Risâle-i Nur Şâkirtlerine
Küçük Bir Mesnevî ve İmânî Bir Dîvandır.*

Müellifi:

Bediüzzaman

Said Nursî

¹ “Ramazan ve Bayram hilâli arasından. (Ramazan Esintileri)”

Tenbîh

Bu Lemeât nâmındaki eserin sâir dîvanlar gibi bir tarzda bir-iki mevzu ile gitmediğinin sebebi: Eski eserlerinden “*Hakikat Çekirdekleri*” nâmındaki kısacık vecizeleri bir derece izah etmek için, hem nesir tarzında yazılmış, hem de sâir dîvanlar gibi hayâlâta, mîzânsız hissiyata girilmemiş olmasıdır. Baştan aşağıya mantık ile hakâik-i Kur’âniye ve îmâniye olarak, yanında bulunan birâderzâdesi gibi bâzı talebelerine bir ders-i ilmîdir, belki bir ders-i îmânî ve Kur’ânî’dir. Üstadımızın baştaki ifadesinde dediği gibi, biz de anlamışızdır ki: Nazma ve şiire hiç meyli ve onlarla iştigali de yoktur.

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ¹

sırrının bir nümûnesini gösteriyor.

Bu eser, birçok meşâgil ve Dâru’l-Hikmet’teki vazife içinde yirmi gün Ramazan’da, günde iki veya iki buçuk saat çalışmak sûretiyle manzum gibi yazılmıştır. Bu kadar kısa zamanda ve manzum bir sayfa on sayfa kadar müşkül olduğu cihetle, birden dikkatsiz, tashihsiz böyle söylenmiş, tab’ edilmiştir. Bizce Risâle-i Nur hesabına bir hârikadır. Hiçbir nazımlı dîvan, bunun gibi tekellüfsüz, nesren okunabilir görülüyor. İnşâallah bu eser bir zaman Risâle-i Nur şâkirtlerine bir nevi mesnevî olacak. Hem bu eser, kendisinden on sene sonra çıkan ve yirmi üç senede tamamlanan Risâle-i Nur’un mühim eczalarına bir işaret-i gaybiye nev’inden müjdeli bir fihrist hükmündedir.

Risâle-i Nur Şâkirtlerinden
Sungur, Mehmed Feyzi, Hüsrev

İhtar

² *الْمَرْءُ عَدُوٌّ لِمَا جَهِلَ* kaidesiyle, ben dahi nazım ve kafiyeyi bilmediğimden ona kıymet vermezdim. Safiyeyi kafiyeye feda etmek tarzında hakikatın sûretini nazımın keyfine göre tağyir etmek hiç istemezdim. Şu kafiyesiz, nazımsız kitapta en âlî hakikatlere, en müşevveş bir libas giydirdim.

Evelâ: Daha iyisini bilmezdim. Yalnız mânâyı düşünüyordum.

Sâniyen: Cesedi libasa göre yontmakla rendeleyen şuarâyaya tenkidimi göstermek istedim.

¹ “Biz ona (Peygamber’e) şiir öğretmedik.” (Yâsîn sûresi, 36/69)

² “Kişi bilmediği şeyin düşmanıdır.” (Bkz.: Ali İbni Ebî Talib, *Nehcü’l-belâğa* s.780)

Sâlisen: Ramazan'da kalb ile beraber nefsi dahi hakikatlerle meşgul etmek için, böyle çocukça bir üslûp ihtiyar edildi. Fakat ey kârî'! Ben hatâ ettim, itiraf ederim. Sakın sen hatâ etme! Yırtık üslûba bakıp o âlî hakikatlere karşı dikkatsizlik ile hümratsızlık etme!..

İfade-i Meram

Ey kârî'! Peşinen bunu itiraf ederim ki: Sanat-ı hat ve nazımda istifadımdan çok müştekiyim. Hattâ şimdi ismimi de düzgün yazamıyorum. Nazım, vezin ise; ömrümde bir fıkra yapamamışım. Birdenbire zihnime, nazma musırrâne bir arzu geldi. Sahabelerin gazevâtına dair Kürtçe ¹ **قَوْلِ نَوَالِ سَيْسَبَانٍ** nâmında bir destan vardı. Onun ilâhî tarzındaki tabîî nazmına ruhum hoşlanıyordu. Ben de kendime mahsus onun tarz-ı nazmını ihtiyar ettim. Nazma benzer bir nesir yazdım. Fakat vezin için katiyen tekellüf yapmadım. İsteyen adam, nazmı hatıra getirmeden zahmetsiz, nesren okuyabilir. Hem nesren olarak bakmalı, tâ mânâ anlaşılsın. Her kıtada ittisal-i mânâ vardır. Kafiyede tevakkuf edilmesin. Külâh püskülsüz olur, vezin de kafiyesiz olur, nazım da kaidemiz olur. Zannımca lafız ve nazım, sanatça câzibedâr olsa, nazarı kendiyle meşgul eder. Nazarı mânâdan çevirmemek için perişan olması daha iyidir.

Şu eserimde üstadım, Kur'ân'dır. Kitabım, hayattır. Muhatabım, yine benim. Sen ise ey kârî' müstemi'sin. Müstemi'in tenkide hakkı yoktur; beğendiğini alır, beğenmediğine ilişmez. Şu eserim, bu mübarek Ramazan'ın feyzi²(Hâşiye) olduğundan, ümit ederim ki inşâallah din kardeşimin kalbine tesir eder de lisâ-nı bana bir dua-yı mağfiret bahşeder veya bir Fâtiha okur.

¹ Dört yüz beyitlik uzun bir kasidedir. Sahabe-i Kirâm'ın kahramanlıklarından bahsetmektedir. Yaşadığı dönemde zühd ve takvâsıyla tanınmış olan Molla Ağa ez-Zîbarî tarafından Kürtçe'nin Kuzey Kırmancı şivesiyle kaleme alınmıştır.

²(Hâşiye) Hattâ tarihi **نَجْمِ أَدَبٍ وُلِدَ لِهَلَالِي وَرَمَضَانَ** çıkmış. Yâni: "Ramazan'ın iki hilâlinden doğmuş bir edeb yıldızıdır." (Bin üç yüz otuz yedi eder.)

ed-Dâî

Yıkılmış bir mezarım ki, yığılmıştır içinde^{1(*)}
Said'den yetmiş dokuz emvât^{2(**)} bâ-âsam âlâma.

Sekseninci olmuştur, mezara bir mezar taş.
Beraber ağlıyor^{3(***)} hüsrân-ı İslâm'a.

Mezar taşıyla pür-emvât enindâr o mezarımla
Revanım saha-yı ukbâ-yı ferdâma.

Yakînim var ki: İstikbal semâvât u zemin-i âsiyâba
Hem olur teslim, yed-i beyzâ-yı İslâm'a.

Zira yemin-i yümn-ü îmândır
Verir emn ü emân ile enâma...

1(*) Bu kıta, onun imzasıdır.

2(**) Her senede iki defa cisim tazelendiği için iki Said ölmüş demektir. Hem bu sene Said yetmiş dokuz senesindedir. Her bir senede bir Said ölmüş demektir ki, bu tarihe kadar Said yaşayacak.

3(***) Yirmi sene sonraki bu şimdiki hâli, hiss-i kable'l-vuku' ile hissetmiş.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ
 الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ¹

Tevhidin İki Bürhan-ı Muazzamı

Şu kâinat tamamıyla bir bürhan-ı muazzamdır. Lisân-ı gayb, şehadetle müsebbihtir, muvahhiddir. Evet tevhid-i Rahmân'la, büyük bir sesle zâkirdir ki:

Lâ İlähe İllâ Hû...²

Bütün zerrât hüceyrâtı, bütün erkân ve âzâsı birer lisân-ı zâkirdir; o büyük sesle beraber der ki:

Lâ İlähe İllâ Hû...

O dillerde tenevvü var, o seslerde merâtib var. Fakat bir noktada toplar, onun zikri, onun savtı ki:

Lâ İlähe İllâ Hû...

Bu bir insan-ı ekberdir, büyük sesle eder zikri; bütün eczası, zerrâtı, küçücük sesleriyle, o bülend sesle beraber der ki:

Lâ İlähe İllâ Hû...

Şu âlem halka-yı zikri içinde okuyor aşrı, şu Kur'ân maşrik-ı nuru. Bütün zîruh eder fikri ki:

Lâ İlähe İllâ Hû...

Bu Furkan-ı Celilü's-Şân, o tevhide nâtik bürhân, bütün âyât sâdık lisan. Şuâât-bârîka-yı iman. Beraber der ki:

Lâ İlähe İllâ Hû...

Kulağı ger yapıtırsan, şu Furkan'ın sînesine, derinden tâ derine, sarîhan işitirsin semâvî bir sadâ der ki:

Lâ İlähe İllâ Hû...

¹ Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütufları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtu vesselâm*)a, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selam olsun.

² "O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; En'âm sûresi, 6/102, 106; A'râf sûresi, 7/158 Tevbe sûresi, 9/31...)

O sestir gayeten ulvî, nihayet derece ciddî, hakikî pek samimî, hem nihayet mûnis ve muknî ve bürhânla mücehhezdir. Mükerrer der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Şu bürhân-ı münevverde, cihât-ı sittesi şeffaf ki üstünde münakkaştır müzehher sikke-i i'câz. İçinde parlayan nur-u hidâyet der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Evet, altında nescolmuş mühefhef mantık ve bürhân, sağında akli istin-tak; mürefref her taraf, ezhân “sadakte” der ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Yemîn olan şimalinde, eder vicdanı istişhad. Emâmında hüsn-ü hayırdır, hedefinde saadettir. Onun miftahıdır her dem ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Emâm olan verâsında ona mesned semâvîdir ki vahy-i mahz-ı rabbânî. Bu şeş cihet ziyadârdır; bürûcunda tecellidâr ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

Evet vesvese-i sârık, bâvehim şüphe-i târık, ne haddi var ki o mârık, girebilsin bu bârık kasra. Hem şârık ki sur sûreler şâhik, her kelime bir melek-i nâtık ki:

Lâ İlâhe İllâ Hû...

O Kur'ân-ı Azîmüştân nasıl bir bahr-i tevhiddir. Bir tek katre, misal için bir tek Sûre-i İhlâs.. fakat kısa bir tek remzi, nihayetsiz rumûzundan. Bütün envâ-ı şirki reddeder, hem de yedi envâ-ı tevhidi eder isbat; üçü menfi, üçü müsbet şu altı cümlede birden:

Birinci cümle: ¹ قُلْ هُوَ karinesiz işaretler. Demek ıtlakla tâyindir. O tâyinde taayyün var. Ey

Lâ Hüve İllâ Hû...²

Şu tevhid-i şuhûda bir işaretler: Hakikat-bîn nazar tevhide müstağrak olursa der ki:

Lâ Meşhûde İllâ Hû...³

¹ “De ki: O’dur.” (İhlâs sûresi, 112/1)

² O’ndan başka o yok.

³ O’ndan başka meşhud yok.

İkinci cümle: ¹ **اللَّهُ أَحَدٌ** 'dir ki tevhid-i ulûhiyete tasrihtir. Hakikat, hak lisânı der ki:

Lâ Ma'bûde İllâ Hû...²

Üçüncü cümle: ³ **اللَّهُ الصَّمَدُ** 'dir. İki cevher-i tevhide sadeftir. Birinci dürrü: Tevhid-i rubûbiyet. Evet nizam-ı kevn lisânı der ki:

Lâ Hâlık İllâ Hû...⁴

İkinci dürrü: Tevhid-i Kayyûmiyet. Evet serâser kâinatta, vücûd ve hem bekada, müessire ihtiyaç lisânı der ki:

Lâ Kayyûme İllâ Hû...⁵

Dördüncü: ⁶ **لَمْ يَلِدْ** 'dir. Bir tevhid-i celâlî müstetirdir; envâ-ı şirki reddeder, küfrü keser bîştibah.

Yâni tagayyür, ya tenasül, ya tecezzi eden elbet; ne hâlıktır, ne kayyûmdur, ne ilâh...

Veled fikri, tevellüd küfrünü **لَمْ** reddeder, birden keser atar. Şu şirkettir ki olmuştur beşer ekserisi gümrâh...

Ki Îsâ (*aleyhisselâm*), ya Üzeyr'in, ya melâik, ya ukûlün tevellüd şirki meydan alıyor nev-i beşerde gâh bâ-gâh...

Beşinci: ⁷ **وَلَمْ يُولَدْ** Bir tevhid-i sermedî işareti şöyledir: Vâcib, Kadîm, Ezelî olmazsa, olmaz ilâh...

Yani: Ya müddeten hâdis ise, ya maddeden tevellüd, ya bir asıldan münfasıl olsa, elbette olmaz şu kâinata penah...

Esbap-perestî, nücûm-perestlik, sanem-perestî, tabiat-perestlik şirkin birer nev'idir; dalâlette birer çâh...

¹ "Allah Mutlak Bir'dir." (İhlâs sûresi, 112/1)

² O'ndan başka mabud yok.

³ "Allah, Samed (Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan, fakat ezelde ve ebedde her varlığın Kendisine muhtaç olup, Kendisine sığındığı Zât)tır." (İhlâs sûresi, 112/2)

⁴ O'ndan başka yaratıcı yok.

⁵ O'ndan başka Kayyûm (bizatihi var olup başkasına muhtaç olmayan ve her şeyin varlık ve bekası kendisine muhtaç olan) yok.

⁶ "Ne doğurdu..." (İhlâs sûresi, 112/3)

⁷ "...ne de doğuruldu." (İhlâs sûresi, 112/3)

Altıncı: ¹ **وَلَمْ يَكُنْ** Bir tevhid-i câmi'dir. Ne zâtında nazîri, ne ef'âlinde şeriki, ne sıfâtında şebihî **لَمْ** lafzına nazargâh...

Şu altı cümle mânen birbirine netice, hem birbirinin bürhânı, müselseldir berâhin, müretteptir netâiç şu sûrede karargâh...

Demek şu Sûre-i İhlâs'ta, kendi miktar-ı kametinde müselsel, hem mürettep otuz sûre münderiç; bu bunlara sehergâh...

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ²

Sebeb Sırf Zâhirîdir

İzzet ve azamet ister ki; esbab-ı tabiî, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında.

Tevhid ve celâl ister ki; esbab-ı tabiî, dâmenkeş-i tesir-i hakikî ola³(Hâşiye) kudret eserinde.

Vücut, Âlem-i Cismanîde Münhasır Değil

Vücudun hasra gelmez muhtelif envânı, münhasır olmaz, sıkışmaz şu şehâdet âleminde.

Âlem-i cismânî bir tenteneli perde gibi, şu'le-feşân gaybî avâlim üzerinde.

Kalem-i Kudrette İttihad, Tevhidi İlân Eder

Eser-i itkan-ı sanat, fıtratın her köşesinde bilbedâhe reddeder esbâbının îcadını.

Nakş-ı kilki ayın-ı kudret; hilkatın her noktasında bizzarûre reddeder vesâitin vücûdunu.

¹ “(O’na denk, O’nunla mukayese edilebilecek) hiçbir şey yoktur.” (İhlâs sûresi, 112/4)

² Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.

³(Hâşiye) Hakikî tesirden elini çeksin, îcada karışmasın, demektir.

Bir Şey, Her Şeysiz Olmaz

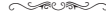
Kâinatta serbeser sırr-ı tesanüd müstetir, hem münteşir. Hem cevânibde tecâvüb, hem teâvün gösterir

Ki yalnız bir kudret-i âlem-şümûldür yaptırır, zerreyi her nisbetiyle halke-dip yerleştirir.

Kitab-ı âlemin her satırıyla her harfi hayy.. ihtiyaç sevk ediyor, tanıştırır.

Her nereden gelirse gelsin nidâ-yı hâcete lebbeyk-zendir, sırr-ı tevhid nâ-mına etrafı görüştürür.

Zihayat her harfi, her bir cümleye müteveccih birer yüzü, hem de nâzır birer gözü baktırır.

Güneş'in Hareketi Câzibe İçindir, Câzibe İstikrar-ı Manzumesi İçindir

Güneş bir meyvedârdır, silkinir tâ düşmesin müncezib seyyar olan ye-mişleri.

Ger sükûtuyla sükûnet eylese, cezbe kaçır, ağlar fezâda muntazam mec-zupları.

Küçük Şeyler Büyük Şeylerle Merbuttur

Sivrisinek gözünü halkeyleyendir mutlaka, güneşi hem keheşi halkey-lemiş.

Pirenin midisini tanzim edendir mutlaka, manzume-i şemsiyeyi nazmey-lemiş.

Gözde rü'yet, midede hem ihtiyacı dercedendir mutlaka, semâ gözüne zi-yâ sürmesi çekmiş, zemin yüzüne gıda sofrası sermiş.

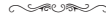

Kâinatın Nazmında Büyük Bir İ'câz Var

Kâinatın gör ki telifinde bir i'câz var. Ger bütün esbab-ı tabiiye bi'l-farzı'l-muhâl

Ola her biri muktedir bir Fâil-i Muhtar. O i'câza karşı nihayet acz ile bilintisâl

Ederek secde ki ¹ سُبْحَانَكَ لَا قُدْرَةَ فِينَا رَبَّنَا أَنْتَ الْقَدِيرُ الْأَزَلِيُّ ذُو الْجَلَالِ

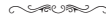
Kudrete Nisbet Her Şey Müsavidir

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَنْفَسٍ وَاحِدَةً²

Bir kudret-i zâtîyedir, hem ezeli; acz tehallül edemez.

Onda merâtib olmayıp, mevâni' tedâhül edemez. İsterse küll, isterse cüz nisbet tefavüt eylemez.

Çünkü her şey bağlıdır her şey ile. Her şeyi yapamayan bir şeyi de yapamaz.

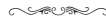

Kâinatı Elinde Tutamayan, Zerreyi Halk Edemez

Tesbih gibi nazmeyleyip kaldıracak; arzımızı, şümûsu, nücûmu, hasra gelmez

Şu fezânın başına hem sînesine takacak öyle kuvvetli ele bir kimse mâlik olmaz

Dünyada hiçbir şeyde dâvâ-yı halk edip, iddia-yı îcad edemez...

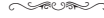
¹ Seni her türlü noksan sıfattan tenzih ederiz. Ey Rabbimiz! Bizde hiçbir güç ve kudret yok. Sen ise ezeli kudret, ululuk ve ikram sahibisin.

² “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

İhyâ-yı Nev', İhyâ-yı Ferd Gibidir

Mevt-âlûd bir nevm ile kışta uyuşmuş bir sinek, nasıl onun ihyâsı kudrete ağır gelmez.

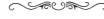
Şu Dünya'nın mevti de, ihyâsı da öyledir. Bütün zîruh ihyâsı onda fazla nazlanmaz.¹

Tabiat, Bir Sanat-ı ilâhiyedir

Değil tâbi' tabiat, belki matba'. Değil nakkaş, o belki bir nakıştır. Değil fâil, o kâbilidir. Değil masdar, o mistardır...

Değil nâzım, o nizamdır... Değil kudret, o kanundur... İrâdî bir şeriattır, değil haric hakikattar.

Vicdan, Cezbesi ile Allah'ı Tanır

Vicdanda mündemiçtir, bir incizâb ve cezbe. Bir câzibin cezbiyle daim olur incizâb.

Cezbe düşer zîşuur, ger Zülcemâl görünse. Etse tecelli daim pür-şâşaa bî-hicâb.

Bir Vâcibü'l-vücûd'a, Sahib-i Celâl ve Cemâl; şu fitrat-ı zîşuur kat'î şehâdet-meab.

Bir şâhidi o cezbe, hem diğeri incizâb.

Fıtratın Şehâdeti Sâdıkadır

Fıtratta yalan yoktur; ne dediyse doğrudur. Çekirdeğin lisânı,

Meyl-i nümûv der: "Ben, sünbüllenip meyvedâr..." Doğru çıkar beyânı.

Yumurtanın içinde, derin derin söyler hayatın meyelânı

¹ Bkz.: Lokman sûresi, 39/6.

Ki: “Ben piliç olurum, izn-i ilâhî ola.” Sâdık olur lisânı.

Bir avuç su, bir demir gülle içinde eğer niyet etse incimâd. Bürûdetin zamanı

İçindeki inbisât meyli der: “Genişlen, bana lâzım fazla yer.” Bir emr-i bî-emânî...

Metin demir çalışır, onu yalan çıkarmaz. Belki onda doğruluk, hem de sıdk-ı cenânî

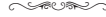
O demiri parçalar. Şu meyelânlar bütün birer emr-i tekvînî, birer hükm-ü Yezdânî,

Birer fitrî şeriat, birer cilve-i irâde. İrâde-i ilâhî, idare-i ekvanî

Emirleri şunlardır: Birer birer meyelân, birer birer imtisâl, evâmîr-i rab-bânî.

Vicdandaki tecelli aynen böyle cilvedir; ki incizâb ve cezbe iki musaffa cânı.

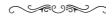
İki mücellâ camdır, akseder içinde Cemâl-i lâ-yezâlî, hem de nur-u îmânî.

Nübüvvet Beşerde Zarûriyedir

Karıncayı emîrsiz, arıları ya'subsuz bırakmayan kudret-i ezeliye elbette

Beşeri de bırakmaz şeriatısız, nebîsiz. Sırr-ı nizam-ı âlem, böyle ister elbette.

Meleklerde Mi'râc, İnsanlarda Şakk-ı Kamer Gibidir

Bir mi'râc-ı kerâmetle melekler, gördüler elhak ki müsellemler bir nübüvvet-te muazzam bir velâyet var.

O parlak Zât, Burak'a binmiş de berk olmuş. Kamer-vâri serâser, âlem-i nuru da görmüştür.

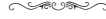
Şu şehâdet âleminde münteşir insanlara hissî büyük bir mucize nasıl ki

¹ **إِنْشَقَّ الْقَمَرُ** 'dir.²

¹ “Ve Ay bölündü.” (Kamer sûresi, 54/1)

² Bkz.: el-Gazâlî, *Fedâihu'l-bâtıniyye* 1/139-141; el-Âmidî, *Gâyetü'l-merâm* 1/356-357; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/405; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd* 5/17.

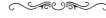
Bu Mi'râc'dır, âlem-i ervâhtaki sâkinlere en büyük bir mucize ki, **سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى¹** 'dır.

Kelime-i Şehâdetin Bürhanı İçindedir

Kelime-i şehâdet vardır iki kelâmı. Birbirine şâhiddir, hem delîl ve bürhândır.

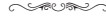
Birincisi, sâniye bir bürhân-ı limmîdir. İkincisi, evvele bir bürhân-ı innîdir.

Hayat Bir Çeşit Tecelli-i Vahdettir

Hayat bir nur-u vahdettir. Şu kesrette eder tevhid tecelli. Evet, bir cilve-i vahdet eder kesretleri tevhid ve yektâ.

Hayat bir şeyi her şeye eder mâlik. Hayatsız şey, ona nisbet ademdir cümle eşya.

Ruh, Vücut-u Haricî Giydirilmiş Bir Kanundur

Ruh bir nurânî kanundur, vücûd-u haricî giymiş bir nâmustur²; şuûru başına takmış.

Bu mevcud ruh, şu mâkul kanuna olmuş iki kardeş, iki yoldaş.

Sabit ve hem daim fitrî kanunlar gibi, ruh dahi hem âlem-i emir, hem irâde vasfından gelir.

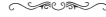
Kudret vücûd-u hissî giydirir, şuûru başına takar, bir seyyâle-i latîfeyi o cevhere sadef eder.

Eğer envâdaki kanunlara kudret-i Hâlık vücûd-u haricî giydirirse, her biri bir ruh olur.

¹ “Gece yürüten O Zât bütün noksanlıklardan münezzehtir.” (İsrâ sûresi, 17/1)

² “Bir de sana “ruh” hakkında soru sorarlar. De ki: Rûh Rabbimin emrindedir, O'nun bileceği işlerdendir. Size sadece az bir ilim verilmiştir.” (İsrâ sûresi, 17/85)

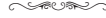
Ger vücûdu ruh çıkarsa, başından şuûru indirirse, yine lâyemut kanun olur.

Hayatsız Vücut, Adem Gibidir

Ziyâ ile hayatın her biri, mevcudatın birer keşşafıdır. Bak nur-u hayat olmazsa,

Vücut, adem-âlûddur; belki adem gibidir. Evet garib, yetimdir; hayatsız ger kamerse...

Hayat Sebebiyle Karınca Küreden Büyük Olur

Ger mîzânü'l-vücûdla karıncayı tartarsan, onda çıkan kâinat küremize sıkışmaz.

Bence Küre hayevândır, başkaların zannınca meyyit olan Küre'yi ger getirip koyarsan

Karıncanın karşısına, o zîşuur başının nisfı bile olamaz...

Nasrâniyet İslâmiyet'e Teslim Olacak

Nasrâniyet, ya intifa ya ıstıfa bulacak. İslâm'a karşı teslim olup terk-i silâh edecek.

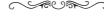
Mükerreren yırtıldı, purutluğa tâ geldi, purutlukta görmedi ona salâh verecek.

Perde yine yırtıldı, mutlak dalâle düştü. Bir kısmı lâkin, bâzı yakınlaştı tevhide; onda felâh görecek.

Hazırlanır şimdiden^{1(Hâşiye)} yırtılmaya başlıyor. Sönmezse safvet bulup İslâm'a mal olacak.

^{1(Hâşiye)} Bu dehşetli Harb-i Umumî neticesindeki vaziyete işaret eder. Belki, İkinci Harb-i Umumî'den tam haber verir.

Bu bir sır-ı azîmdir, ona remz ü işaret; Fahr-i Rusûl demiştir: “İsâ, Şer’im ile amel edip ümmetinden olacak.”¹

Tebaî Nazar, Muhâli Mümkün Görür

Meşhurdur ki: İyd’in hilâline bakardı cemaat-ı kesîre. Kimse bir şey görmedi.

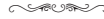
Zevâlî bir ihtiyar yemin etti ki: “Gördüm.” Hâlbuki gördüğü, kirpiğinin te-kavvüs etmiş beyaz bir kılı idi.

O kıl oldu onun hilâli. O mukavves kıl nerede? Hilâl olmuş kamer nerede? Ger anladın şu remzi:

Zerrâtaki harekât; kirpik-i aklın olmuş, birer kıl-ı zulmettar.. kör etmiş maddî gözü.

Teşkil-i cümle envâ’ fâilini göremez, düşer başına dalâl.

O hareket nerede? Nazzâm-ı kevn nerede! Onu ona vehmetmek, muhâl ender muhâl!..

Kur’ân Ayna İster, Vekil İstemez

Ümmetteki cumhûru, hem avâmın umumu; bürhândan ziyade me’haz-daki kudsiyet şevk-i itâat verir, sevk eder imtisâle.

Şeriat yüzde doksanı; müselle-mât-ı şer’î, zarûriyât-ı dînî birer elmas sü-tundur.

İçtihadî, hilâfî, fer’î olan mesâil; yüzde ancak on olur. Doksan elmas sü-tunu, on altının sahibi

Kesesine koyamaz, ona tâbi kılamaz. Elmasların mâdeni: Kur’ân ve hem hadîs’tir. O’nun malı.. oradan, her zaman istemeli.

Kitaplar, içtihadlar Kur’ân’ın aynası, yahut dürbün olmalı. Gölge, vekil istemez o Şems-i Mu’ciz-Beyân.

¹ Bkz.: Buhârî, *enbiyâ* 50; Müslim, *îmân* 242; Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/233.

Mübtil, Bâtılı Hak Nazarıyla Alır

İnsandaki fitratı mükerrerrem olduğundan, kasden hakkı arıyor. Bâzan gelir eline, bâtilı hak zanneder, koynunda saklıyor.

Hakikati kazarken ihtiyarı olmadan dalâl düşer başına; hakikattir zanneder, kafasına geçirir.

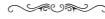
Kudretin Aynaları Çoktur

Kudret-i zülcelâl'in pek çoktur mir'âtları. Her biri ötekinden daha eşeff ve iltaf pencereler açıyor bir âlem-i misâle.

Sudan havaya kadar, havadan tâ esîre, esîrden tâ misâle, misâlden tâ ervâha, ervâhtan tâ zamana, zamandan tâ hayâle,

Hayâlden fikre kadar muhtelif aynalar, daima temsil eder şuûnat-ı seyyâle. Kulağınla nazar et ayna-yı havaya: Kelime-i vâhîde, olur milyon kelimât!

Acib istinsah eder o kudretin kalemi.. şu sırr-ı tenasülât...

Temessülün Aksamı Muhtelifedir

Aynada temessül, münkasım dört sûrete: Ya yalnız hüviyet; ya beraber hâsiyet; ya hüviyet hem şu'le-i mahiyet; ya mahiyet, hüviyet.

Eğer misâl istersen, işte insan ve hem şems, melek ve hem kelime. Kesîfin timsâlleri, aynada oluyor birer müteharrik meyyit.

Bir ruh-u nurânînin, kendi mir'âtlarında timsâlleri oluyor birer hayy-ı murtabıt; aynı olmazsa eğer, gayrı dahi olmayıp

Birer nur-u münbasit. Ger şems hayevân olaydı; olur harareti hayatı, ziyâ onun şuûru.. şu havâssa mâliktir aynada timsâli.

İşte budur şu esrârın miftahı: Cebrâil hem Sidre'de,¹ hem sûret-i Dihye'de meclis-i nebevî'de,²

¹ Bkz.: Buhârî, *salât* 1; Müslim, *îmân* 259; Tirmizî, *tefsîru'l-Kur'an* 108; Nesâî, *salât* 1.

² Bkz.: Buhârî, *menâkıb* 25, *fezâilü'l-Kur'an* 1; Müslim, *îmân* 271, *fezâilü's-sahâbe* 100.

Hem kim bilir kaç yerde!.. Azrâil'in bir anda Allah bilir kaç yerde, ruhları kabzediyor.¹ Peygamber'in bir anda,

Hem keşf-i evliyâda, hem sâdik rüyâlarda ümmetine görünür, hem haşirde umum ile şefaate görüşür.

Velilerin abdâlı, çok yerlerde bir anda zuhur eder, görünür.

Müstaid, Müçtehid Olabilir; Müşerri' Olamaz

İçtihadın şartını haiz olan her müstaid, ediyor nefsi için, nass olmayanda içtihad; ona lâzım, gayre ilzam edemez.

Ümmeti dâvetle teşri' edemez. Fehmi, şeriattan olur; lâkin şeriat olamaz. Müçtehid olabilir, fakat müşerri' olamaz.

İcmâ ile cumhûrdur, sikke-i şer'î görür. Bir fikre dâvet etmek; zann-ı kabul-ü cumhûr, şart-ı evvel oluyor.

Yoksa dâvet bid'attır, reddedilir. Ağzına tıklılır, onda daha çıkamaz...

Nur-u Akıl, Kalbden Gelir

Zulmetli münevverler bu sözü bilmeliler: Ziyâ-yı kalbsiz olmaz nur-u fikir münevver.

O nur ile bu ziyâ mezcolmazsa zulmettir, zulüm ve cehli fişkırrır. Nurun libasını giymiş bir zulmet-i münevver.

Gözünde bir nehar var, lâkin ebyaz ve muzlim. İçinde bir sevad var ki, bir leyl-i münevver.

O içinde bulunmazsa, o şahm-pâre göz olmaz; sen de bir şey göremez. Basîretsiz basar da para etmez.

Ger fikret-i beyzâda süveyda-yı kalb olmazsa, halîta-yı dimağî ilim ve basiret olmaz. Kalbsiz akıl olamaz.

¹ Bkz.: En'âm sûresi, 6/61; Secde sûresi, 32/11.

Dimağda Merâtib-i İlim Muhtelifedir, Mültebise

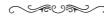
Dimağda merâtib var; birbiriyle mültebis, ahkâmları muhtelif. Evvel tahayyül olur, sonra tasavvur gelir,

Sonra gelir taakkul, sonra tasdik ediyor, sonra iz'an oluyor, sonra gelir iltizam, sonra itikat gelir.

İtikadın başkadır, iltizamın başkadır. Her birinden çıkar bir hâlet: Salâbet itikattan,

Taassub iltizamdan, imtisâl iz'andan, tasdikten iltizam, taakkulde bîtaraf, bîbehre tasavvurda.

Tahayyülde safsata hâsıl olur, mezcine eğer olmaz muktedir. Bâtıl şeyleri güzel tasvir etmek, her demde sâfi olan zihinleri cerhdır, hem idlâli.

Hazmolmayan İlim Telkin Edilmemeli

Hakikî mürşid-i âlim koyun olur, kuş olmaz. Hasbî verir ilmini.

Koyun verir kuzusuna hazmolmuş musaffâ sütünü.

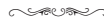
Kuş veriyor ferhine lûab-âlûd kayyını.

Tahrip Esheldir; Zayıf, Tahripçi Olur

Vücut-u cümle-ecza, şart-ı vücûd-u külldür. Adem ise, oluyor bir cüzün ademiyle; tahrip eshel oluyor.

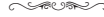
Bundandır ki: Âciz adam, sebab-i zuhur-u iktidar müsbete hiç yanaşmaz. Menfice müteharrik, daim tahripkâr olur.

Kuvvet Hakka Hizmetkâr Olmalı

Hikmetteki desâtir, hükûmette nevâmis, hakta olan kavânîn, kuvvetteki kavâid birbiriyle olmazsa müstenid ve müstemid:

Cumhûr-u nâsta olmaz, ne müsmir ve müessir. Şeriatta şeâir; kalır mühmel, muattal. Umûr-u nâsta olmaz, müstenid ve mu'temid.

Bâzan Zıd, Zıddını Tazammun Eder

Zaman olur zıd, zıddını saklarmış. Lisân-ı siyasette lafız, mânânın zıddıdır. Adâlet külâhını¹(Hâşiye-1)

Zulüm başına geçirmiş. Hamiyet libasını, hıyânet ucuz giymiş.

Cihad ve hem gazâyâ, bağı ismi takılmış. Esâret-i hayvanî, istibdâd-ı şeytanî; hürriyet nâm verilmiş. Zıdlarda emsâl olmuş, sûretlerde tebadül, isimlerde tekabül, makamlarda becayış-i mekânî.

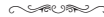

Menfaati Esas Tutan Siyaset, Canavardır

Menfaat üzere çarkı kurulmuş olan siyaset-i hâzıra; müfteristir, canavar.

Aç olan canavara karşı tahabbüb etsen; merhametini değil, iştihasını açar.

Sonra döner, geliyor; tırnağının, hem dişinin kirasını senden ister.

Kuvâ-yı İnsaniye Tahdid Edilmediğinden Cinâyâtı Büyük Olur

Hayvanın hilâfına, insandaki kuvveler, fitrî tahdid olmamış. Onda çıkan hayr u şer, lâ-yetenâhî gider.

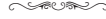
Onda olan hodgâmlık, bundan çıkan hodbinlik, gurur, inat birleşse; öyle günah oluyor²(Hâşiye-2) ki beşer şimdiye kadar ona isim bulmamış. cehennemün lüzumuna delil olduğu gibi, cezası da yalnız cehennem olabilir.

Hem meselâ: Bir adam, tek yalancı sözünü doğru göstermek için, İslâm'ın felâketini kalben arzu eder.

¹(Hâşiye-1) Bu zamanı tam görmüş gibi bahseder.

²(Hâşiye-2) Bunda da bir işaret-i gaybiye var.

Şu zaman da gösterdi: Cehennem lüzumsuz olmaz, cennet ucuz değildir.

Bâzan Hayır, Şerre Vasıta Olur

Havastaki meziyet filhakika sebeptir tevâzu', mahviyete. Olmuş maatteessüf sebab-i tahakküme,

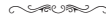
Tekebbüre hem illet. Fakirlerdeki aczi, âmîlerdeki fakrı filhakika sebeptir ihsan ve merhamete.

Lâkin maatteessüf müncer olmuştur şimdi, zillet ve esârete. Bir şeyde hâsıl olan mehâsin ve şerefse;

Havas ve rüesaya o şey peşkeş edilir. O şeyden neşet eden seyyiât ve şer ise; efrâd ve hem avâma

Taksim, tevzi' edilir. Aşiret-i galibte hâsıl olan şerefse: "Hasan Ağa, âferin!" Hâsıl olan şer ise,

Efrâda olur nefrin. Beşerde şerr-i hazîn!..

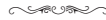

Gaye-i Hayâl Olmazsa, Enaniyet Kuvvetleşir

Bir gaye-i hayâl olmazsa, yahut nisyan basarsa, ya tenasi edilse; elbette zihinler enelere dönerler,

Etrafında gezerler. Ene kuvvetleşiyor, bâzan sinirleniyor.

Delinmez, tâ "nahnü" olsun. Enesini sevenler, başkaları sevmezler.

Hayat-ı İhtilâl; Mevt-i Zekât, Hayat-ı Ribâdan Çıkmış

Bilcümle İhtilâlât, bütün herc ü fesâdât; hem asıl, hem mâdeni.. rezâil ve seyyiât, bütün fâsid hasletler,

Muharrik ve menbaı iki kelimedir tek.. yahut iki kelâmdır.

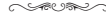
✓ **Birincisi** şudur ki: "Ben tok olsam, başkalar acıdan ölse neme lâzım!.."

✓ **İkincisi:** “Rahatım için zahmet çek; sen çalış, ben yiyeyim. Benden yemek, senden emekler!”

Birinci kelimedede olan semm-i kâtîli, hem kökünü kesecek, şâfi devâ olacak tek bir devâsı vardır.

O da zekât-ı şer’î ki, bir rûkn-ü İslâm’dır. İkinci kelimedede, zakkum şecer münderic. Onun ırkını kesecek, ribânın hurmetidir.

Beşer salâh isterse, hayatını severse; zekâtı vaz’ etmeli, ribâyı kaldırmalı.

Beşer Hayatını İsterse, Envâ-yı Ribâyı Öldürmeli

Tabaka-yı havâstan tabaka-yı avâma sıla-yı rahm kopmuştur. Aşağıdan fırlıyor

Sadâ-yı İhtilâlî, vaveylâ-yı intikamî, kin ü hased enîni... Yukarıdan iniyor

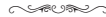
Zulüm ve tahkir ateşi, tekebbürün sıkleti, tahakküm sâıkası... Aşağıdan çıkmalı

Tahabbüb ve itâat, hürmet ve hem imtisâl. Fakat merhamet ve ihsan yukarıdan inmeli,

Hem şefkat ve terbiye... Beşer bunu isterse sarılmalı zekâta, ribâyı taretmeli.

Kur’ân’ın adâleti bâb-ı âlemde durup ribâyı der: “Yasaktır! Hakkın yoktur, dönmeli!”

Dinlemedi bu emri, beşer yedi bir sille.^{1(Hâşiyeye)} Müdhişini yemeden bu emri dinlemeli.

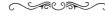
Beşer Esirliği Parçaladığı Gibi, Ecîrliği de Parçalayacaktır

Bir rüyâda demiştim: Devletler, milletlerin hafif muharebesi; tabakat-ı beşerin şedid olan harbine terk-i mevki ediyor.

^{1(Hâşiyeye)} Kuvvetli bir işareti-i gaybiyedir. Evet beşer dinlemedi, İkinci Harb-i Umumî ile bu dehşetli silleyi de yedi.

Zira beşer, edvârda esirlik istemedi, kanıyla parçaladı. Şimdi ecîr olmuştur; onun yükünü çeker, onu da parçalıyor.

Beşerin başı ihtiyar; edvâr-ı hamsesi var. Vahşet ve bedeviyet, memlûkiyet, esâret, şimdi dahi ecîrdir, başlamıştır geçiyor.

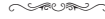
Gayr-i Meşrû Tarîk, Zıdd-ı Maksuda Gider

¹ **أَلْفَائِلُ لَا يَرِثُ** bir düstûr-u azîmdir: “Gayr-i meşrû tarîk ile bir maksada giden zât, galiben maksudunun zıddıyla görür mücâzât.”

Avrupa muhabbeti, gayr-i meşrû muhabbet, hem taklid ve hem ülfet.

Âkıbeti mükâfat: Mahbubun gaddarâne adâveti, cinâyât...

Fâsık-ı mahrum bulmaz, ne lezzet ve ne necât...

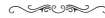

Cebir ve İ'tizâlde Birer Dâne-i Hakikat Bulunur

Ey tâlib-i hakikat! Mâziye, hem musibet; müstakbel ve ma'siyet ayrı görür şeriat. Mâziye, mesâibe nazar olur kadere.

Söz olur Cebriye. Müstakbel ve maâsi nazar olur teklife, söz olur İ'tizâle. İ'tizal ile Cebir.

Şurada barışlılar. Şu bâtil mezheplerde birer dâne-i hakikat mevcut münderiştir; mahsus mahalli vardır; bâtil olan ta'mimdir.

Acz ve Cez' Bîçârelerin Kârıdır

Ger istersen hayatı, çareleri bulunan şeyde acze yapışma.

Ger istersen rahatı, çaresi bulunmayan şeyde ceza'a sarılma.

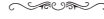

¹ “Kâtil, (katlettiği şahsa) varis olamaz.” (Ebû Dâvûd, *diyât* 18; Tirmizî, *ferâiz* 17; İbni Mâce, *ferâiz* 8, *diyât* 14; Dârimî, *ferâiz* 41; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/49)

Bâzan Küçük Bir Şey, Büyük Bir İş Yapar

Öyle şerait oluyor, tahtında az bir hareke, sahibini çıkarıyor tâ âlâ-yı illiyîn...

Öyle hâlât oluyor ki; küçük bir hareket, kâsibini indiriyor tâ esfel-i sâfilîn...

Bâzılara Bir An, Bir Senedir

Fıtratların bir kısmı birdenbire parlıyor. Bir kısmı tedricîdir, şey'en şey'en kalkıyor. Tabiat-ı insanî ikisine de benziyor.

Şeraite bakıyor; ona göre değişir. Bâzan tedricî gider. Bâzan dahi oluyor barut gibi zulmanî, birdenbire fişkıyor.

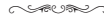
Nurânî bir nâr olur. Bâzi olur bir nazar, fahmi elmas ediyor. Bâzi olur bir temas, taşı iksir ediyor. Bir nazar-ı Peygamber,

Birdenbire kalbeder; bir bedevi-i cahil, bir ârif-i münevver. Eğer mîzân istersen: İslâm'dan evvel Ömer, İslâm'dan sonra Ömer...

Birbiriyle kıyası: Bir çekirdek, bir şecer... Def'aten verdi semer, o nazar-ı Ahmedî, o himmet-i Peygamber...

Cezîretü'l-Arap'ta, fahmolmuş fıtratları kalbetti elmaslara... Birdenbire serâser...

Barut gibi ahlâkı parlattırdı, oldular birer nur-u münevver.

Yalan, Bir Lafz-ı Kâfirdir

Bir dâne sıdk, yakar milyonla yalanı. Bir dâne-i hakikat, yıkar kasr-ı hayâlî. Sıdk büyük esastır, bir cevher-i ziyâlî.

Yeri verir sükûta, eğer çıksa zararlı... Yalana yer hiç yoktur, çendan olsa faydalı. Her sözün doğru olsun, her hükmün hak olmalı.

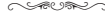
Lâkin hakkın olamaz, her doğruyu söz etmek. Bunu iyi bilmeli.

حُدِّ مَا صَفَّا وَدَعَّ مَا كَدَّرَ¹ kendine düstür etmeli.

¹ "Duru ve saf olanı al, karışık ve bulanık olanı bırak." Bkz. Bkz.: İbni Düreyd, *el-İştikâk* s.146; ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa* s.703; ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 14/22 (k-d-r maddesi).

Güzel gör, hem güzel bak. Tâ güzel düşünmeli. Güzel bil, hem güzel düşün. Tâ leziz hayatı bulmalı.

Hayat içinde hayattır, hüsn-ü zanda emeli. Sû-i zanla yeistir: Saadet muharribi, hem de hayatın kâtili.

Bir Meclis-i Misâlîde Şeriatla Medeniyet-i Hâzıra, Dehâ-yı Fennî ile Hüdâ-yı Şer'î Muvâzeneleri

(Birinci Harb'in) Mütâreke başında, bir Cuma gecesinde bir rüyâ-yı sâdikada, misâlî âleminde, bir meclis-i azîmde, benden suâl ettiler:

“Mağlûbiyet sonunda İslâm'ın âleminde ne hâl peydâ olacak?” Asr-ı hâzır mebusu sıfatıyla söyledim, onlar da dinlediler:

Eski zamandan beri istiklâl-i İslâm'ın bekası, hem Kelimetullah'ın i'lâsı için farz-ı kifâye-i cihadı, o lâzime-i diyanet.

Deruhde ile, kendini yek vücûd-u vahdânî, İslâm'ın âlemine fedaya vazife-dâr, hilâfete bayrakdâr görmüş olan bu devlet,

Şu millet-i İslâm'ın felâket-i mâzisi, getirecek de elbet İslâm'ın âlemine sadet ve hürriyet. Olur geçen musibet,

İstikbalde telâfi. Üçü veren, üç yüzü kazandıran, etmiyor elbette hiç hasâret. Hâlini istikbale tebdil eder, zîhimmet...

Zira ki şu musibet, hayatımız mâyesi olan şefkat, uhuvvet, tesanüd-ü İslâmî hârikulâde etti. İnkişâf-ı uhuvvet.

Tesri'-i ihtizazı, Tahrib-i medeniyet. Deniyet-i hâzıra sureti değışecek, sistemi bozulacak; zuhur edecek o vakit, İslâmî medeniyet.

Müslümanlar bilihtiyâr elbet evvel girecek. *Muvâzene istersen*; şer'in medeniyeti, şimdiki medeniyet.

Esaslara dikkat et, âsârlara nazar et. Şimdiki medeniyet esâsâtı, menfidir. Menfî olan **beş esas** ona temel, hem kıymet,

Onlarla çarh kurulur. İşte *nokta-yı istinad*, Hakka bedel kuvvettir.

Kuvvet ise, şe'nidir tecavüz ve teâruz, bundan çıkar hıyânet.

Hedef-i kasdı, fazilet bedeline hasîs bir menfaattir. Menfaatin şe'nidir te-zâhum ve tehâsum, bundan çıkar cinâyet.

Hayattaki kanunu, teâvün bedeline bir düstur-u cidâldir. Cidâlin şe'ni budur: Tenâzu ve tedâfü, bundan çıkar sefâlet..

Akvamların beyninde râbîta-yı esası, âharın zararına müntebih unsuriyet. Başkaları yutmakla beslenir, alır kuvvet.

Milliyet-i menfiye, unsuriyet, milliyet; şe'ni olur daima böyle müdhîş te-sâdüm, böyle feci telâtum, bundan çıkar helâket.

Beşincisi şudur ki: Câzibedâr hizmeti; hevâ, hevesi teşcî, teshil.. hevesâtı, arzuları tatmin.. bundan çıkar sefâhet.

O hevâ, hem heves, şe'ni budur daima: İnsanı memsuh eder, sîreti değiş-tirir, mânevî meshediyor, değişir insaniyet.

Şu medenîlerden çoğunun, eğer içini dışına çevirsen, görürsün; başta maymunla tilki, yılanla ayı, hınzır.. sîreti olur suret.

Gelir hayâli karşına, postlarıyla tüyleri. İşte şununla görünür meydandaki âsârı. Zemindeki mevâzin mîzânıdır şeriat...

Şeriatdaki rahmet, semâ-yı Kur'ân'dandır. Medeniyet-i Kur'ân esasları müsbettir. **Beş müsbet esas üzere döner çarh-ı saadet.**

♦ *Nokta-yı istinadı*, kuvvete bedel haktır. Hakkın daim şe'nidir, adâlet ve tevazün. Bundan çıkar selâmet, zâil olur şekâvet.

♦ *Hedefinde* menfaat yerine fazilettir. Faziletin şe'nidir, muhabbet ve tecâ-züb. Bundan çıkar saadet, zâil olur adâvet.

♦ *Hayattaki düsturu*, cidâl-kıtâl yerine, düstur-u teâvündür. O düsturun şe'nidir, ittilhat ve tesanüd; hayatlanır cemaat.

♦ *Suret-i hizmetinde*, hevâ heves yerine hüdâ-yı hidâyettir. O hüdânın şe'nidir, insana lâyıq tarzda terakki ve refahet.

Ruha lâzım surette tenevvür ve tekâmül. Kitlelerin içinde cihetü'l-vahdeti de tardeder unsuriyet, hem de menfî milliyet.

♦ *Hem onların yerine* râbîta-yı dinîdir, nisbet-i vatanîdir, alâka-yı sınıftır, uhuvvet-i imanî. Şu râbîtanın şe'nidir; samimî bir uhuvvet,

Umumî bir selâmet. Haric etse tecavüz, o da eder tedâfü. İşte şimdi anla-dın; sırrı nedir ki küsmüş, almadı medeniyet.

Şimdiye kadar İslâm'lar ihtiyârla girmemiş, şu medeniyet-i hâzıra. Onlara yaramamış, hem de onlara vurmuş müdhîş kayd-ı esâret.

Belki nev-i beşere tiryak iken zehir olmuş. Yüzde seksenini atmış meşakkat ve şekâvet. Yüzde onu çıkarmış müzahraf bir saadet.

Diğer onu bırakmış beyne beyne bîrahat. Zâlim ekallin olmuş gelen ribh-i ticaret. Lâkin saadet odur: Külle ola saadet.

Lâakall ekseriyete olsa medâr-ı necât. Nev-i beşere rahmet nâzil olan şu Kur'ân, ancak kabul ediyor bir tarz-ı medeniyet;

Umuma, ya eksere verirse bir saadet. Şimdiki tarz-ı hazır, heves serbest olmuştur, hevâ da hür olmuştur, hayvanî bir hürriyet.

Heves tahakküm eder. Hevâ da müstebittir, gayr-i zarûrî hâcâtı havâic-i zarûrî hükmüne geçirmiştir. İzale etti rahat...

Bedavette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç, fakir etmiştir. Sa'y-i helâl, masrafa etmemiştir kifâyet.

Onda hile, harama beşeri sevk etmiştir. Ahlâkın esasını şu noktadan bozmuştur. Cemaate, hem nev'e vermiştir servet, haşmet.

Ferdi, şahsı ahlâksız, hem fakir eylemiştir. Bunun şâhidi çoktur. Kurûn-u ûlûdaki mecmu-u vahşet ve cinâyet, hem gadr ve hem hıyânet.

Şu medeniyet-i habîse tek bir defada kustu. Midesi daha bulanır. ^{1(Hâşiye)} Âlem-i İslâm'daki istinkâf-ı mânidâr hem de bir cây-ı dikkat.

Kabulde muzdariptir, soğuk da davranmıştır. Evet şeriat-ı garrâda olan nur-u ilâhî, hassa-yı mümtezidir; istiğnâ, istiklâliyet.

O hassadır bırakmaz ki o nur-u hidâyet, şu medeniyet ruhu olan Roma dehâsı ona tahakküm etsin. Onda olan hidâyet,

Bundaki felsefe ile mezcolmaz, hem aşılalmaz, hem de tâbi olamaz. İslâmiyet ruhunda şefkat, izzet-i iman, beslediği şeriat,

Kur'ân-ı Mu'ciz-Beyân tutmuş yed-i beyzâda hakâik-i şeriat. O yemin-i beyzâda birer Asâ-yı Mûsâ'dır. Sehâr medeniyet, istikbalde edecek ona secde-i hayret...

Şimdi buna dikkat et: Eski Roma, Yunan'ın iki dehâsı vardı; bir asıldan tev'emdi, biri hayâl-âlûddu, biri madde-perestti.

^{1(Hâşiye)} Demek daha dehşetli kusacak. Evet iki harb-i umumî ile öyle kustu ki; hava, deniz, kara yüzlerini bulandırdı, kanla lekeledi.

Su içinde yağ gibi imtizaç olamadı. Mürûr-u zaman istedi, medeniyet çabaladı. Hıristiyanlık da çalıştı, temzicine muvaffak hiçbiri de olmadı.

Her biri istiklâlini filcümle hıfzıyla. Hatta el'an âdeta o iki ruh, şimdi de cesetleri değişmiş; Alman, Fransız oldu.

Güya bir nevi tenasüh başlarından geçmişti. Ey birâder-i misâli! Zaman böyle gösterdi. O ikiz iki dehâ, öküz gibi reddetti

Temzicin esbabını. Şimdi de barışmadı. Madem onlar tev'emdi, kardeş ve arkadaşta, terakkide yoldaştı, birbiriyle dövüştü.

Hiç de barışmadılar. Nasıl olur ki aslı, hem mâdeni, matlaı başka çeşit olmuştu. Kur'ân'da olan nuru, şeriat hidâyeti.

Şu medeniyetin ruhu olan Roma dehâsı, birbiriyle barışır hem mezc ü itihadı.

O dehâ ile bu hüdü menşeleri ayırır: Hüdâ semâdan indi, dehâ zeminde çıktı. Hüdâ kalbde işliyor, dimağı da işletir.

Dehâ dimağda işler, kalbi de karıştırır. Hüdâ ruhu eder tenvir, taneleri sünbüllettirir. Karanlıkları tabiat onunla ışıklarınır.

İstîdad-ı kemâli birdenbire yol alır, nefsi-i cismânî yapar hizmetkâr-ı emirber. Melek-sîmâ ediyor insan-ı himmet-perver.

Dehâ ise; evvelâ nefsi ü cisme bakıyor, tabiata giriyor, nefsi tarla ediyor. İstîdad-ı nefsanî neşv ü nemâ buluyor.

Ruhu eder hizmetkâr, taneleri kuruyor. Şeytanın sîmasını beşerde gösteriyor.

Hüdâ, hayateyne saadet veriyor. Dâreyne ziyâ neşrediyor. İnsanı yükseltiyor.

Deccal-misâl¹(Hâşiye) dehâ-yı âver, bir dâr ile bir hayatı anlar; madde-perest olur ve dünya-perver. İnsanı yapar birer canavar.

Evet dehâ, sağır tabiata tapar. Kör kuvvete fermanber. Fakat hüdâ, şu ürlü sanatı tanır, hikmetli kudrete bakar. Dehâ, zemine küfrân perdesi çeker. Hüdâ, şükran nurunu serper.

Bu sırdandır: Dehâ, âmâ vü asamm; hüdâ, semî u basir. Dehânın nazarında zemindeki nimetler sahihsiz ganimettir.

¹(Hâşiye) Bunda da bir ince işaret var.

Minnetsiz gasb ve sirkat, tabiattan koparmak canavarca his verir. Hüdânın nazarında; zeminin sînesinde kâinatın yüzünde.

Serpilmiş olan niam, rahmetin semerâtı. Her nimetin altında bir yed-i muhsin görür, şükran ile öptürür.

Bunu da inkâr etmem: Medeniyette vardır mehâsin-i kesîre.. lâkin onlar değildir ne Nasrâniyet malı, ne Avrupa îcadı, ne şu asrın sanatı.. belki umum malıdır:

Telâhuk-u efkârdan, semâvî şerâyîden, hem hâcât-ı fitrîden, hususan şer'-i Ahmedî, İslâmî inkulâptan neşet eden bir maldır. Kimse temellük etmez.

Misâlîler meclisi, o meclisin reisi tekrar sordu, hem dedi: “Musibet olur her dem hıyânet neticesi, mükâfatın sebebi. Ey şu asrın adamı! Kader bir sil-le vurdu, kazaya da çarptırdı.

Hangi efâlinizle kazaya, hem kadere şöyle fetva verdiniz ki, kaza-yı ilâhî musibetle hükmetti, sizleri hırpaladı?

Hatâ-yı ekseriyet olur sebab daima musibet-i âmmeye.” Dedim: Beşerin dalâlet-i fikrîsi, Nemrudâne inadı,

Firavunâne gururu şişti şişti zeminde, yetişti semâvâta. Hem de dokundu hassas sırr-ı hilKate. Semâvâttan indirdi.

Tufan, tâun misâli şu harbin zelzelesi, gâvura yapıştırdı semâvî bir silleyi. Demek ki şu musibet, bütün beşer musibeti idi,

Nev'en umuma şâmil. Bir müşterek sebebi; maddiyûnluktan gelen dalâlet-i fikrîydi, hürriyet-i hayvanî, hevânın istibdâdı..

Hissemizin sebebi, erkân-ı İslâmî'de ihmal ve terkimizdi. Zira Hâlık Teâlâ yirmi dört saatten bir saati istedi,

Beş vakit namaz için yalnız o saati.. bizden yine bizim için emretti, hem istedi. Tembellikle terk ettik, gafletle ihmal oldu.

Şöyle de ceza gördük: Beş senede, yirmi dört saatte daima tâlim ve meşakkatle tahrik ve koşturmakla bir nevi namaz kıldırdı.

Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık, keffâreten beş sene cebren oruç tutturdu.

Kendi verdiği malından, kırkından ya onundan birini zekât istedi. Buhl ile hem zulmettik, haramı karıştırdık, ihtiyarla vermedikti.

O da bizden aldırdı müterâkim zekâtı, haramdan da kurtardı. Amel, cins-i cezadır. Ceza, cins-i ameldir. *Sâlih amel* ikiydi:

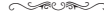
Biri müsbet ve ihtiyarî, *biri* menfî ıztırarî. Bütün âlâm, mesâib, a'mâl-i sâlihahadır; lâkin menfidir, ıztırarî. Hadîs teselli verdi.¹

Bu millet-i günahkâr kaniyla abdest aldı. Fiilî bir tevbe etti. Mükâfat-ı âcili; şu milletin humsu, dört milyonu çıkardı,

Derece-i velâyet, mertebe-i şehâdet ile gazilik verdi, günahı sildi. Bu meclis-i âlî-i misâlî, bu sözü tahsin etti.

Ben de birden uyandım, belki yakaza ile yeni yattım. Bence yakaza rüyadır,

Rüya bir nevi yakazadır. Orada asrın vekili, burada Said Nursî...

Cehil, Mecâzı Eline Alsa Hakikat Yapar

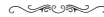
İlmin elinden eğer cehlin eline düşse mecâz, eder inkılâb hakikate, hem açar hurâfâta kapılar.

Küçüklüğümde gördüm ki hasf olmuştu kamer. Sordum ben vâlidemden. Dedi: “Yılan yutmuştur.” Dedim: “Neden görünür?”

Dedi: “Orada yılanlar böyle nîm-şeffaf olur.” İşte böyle bir mecâz hakikat zannedilmiş: Medâr-ı şems ve kamer

Tekatu' noktaları olan re's ve zenebde arzın haylûletiyle bir emr-i ilâhîyle münhasif olur kamer.

İki kavs-i mevhûme tinnîneyn yâdedilmiş, hayâlî bir teşbih ile isim, müsemmâ olmuş. Tinnîn ise yilandır.

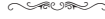

¹ Bkz.: “Müminin durumu şâyân-ı takdirdir; niye olmasın ki; onun her işi hayırdır ve bu da müminden başkası için müyesser değildir. O, neşe ve sevinç ifade eden bir duruma mazhar olunca şükreder, bu onun için hayır olur; herhangi bir sıkıntıya maruz kaldığında da sabreder, bu da yine onun için hayır olur.” (Müslim, *zühd* 64; Dârimî, *rikak* 61; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/332, 5/24).

Mübalâğa Zemm-i Zımnîdir

Hangi şeyi vafsetsen olduğu gibi vafset. Medhin mübalâğası bence zemm-i zımnîdir.

İhsan-ı ilâhîden fazla ihsan, ihsan değildir...

Şöhret Zâlimedir

Şöhret bir müstebiddir, sahibine mal eder başkasının malını.

Meşhur Hoca Nasreddin letâifi içinde, zekâtı¹ asıl malı...

Rüstem-i Sistanî onun hayâl-i şânı garet etti bir asır mefâhir-i İran'ı. Gasb u garetle şişti o nâmdâr hayâlî..

Hurâfâta karıştı, attı nev'-i insanî..

Din ile Hayat Kâbil-i Tefrik Olduğunu Zannedenler Felâkete Sebptirler

Şu Jön-Türk'ün hatâsı; bilmedi o bizdeki din hayatın esası. Millet ve İslâmiyet ayrı ayrı zannetti.

Medeniyet müstemir, müstevli vehmeyledi. Saadet-i hayatı içinde görüyordu. Şimdi zaman gösterdi,

Medeniyet sistemi^{2(Hâşiye)} bozuktu, hem muzırdı; tecrübe-i kat'iyeye bize bunu gösterdi.

Din hayatın hayatı, hem nuru, hem esası. İhyâ-yı din ile olur şu milletin ihyâsı. İslâm bunu anladı...

Başka dinin aksine, dinimize temessük derecesi nisbeten milletin terakisi. İhmali nisbetinde idi milletin tedennisi. Tarihî bir hakikat, ondan olmuş tenâsi...

¹ Yâni, onda biri onundur.

^{2(Hâşiye)} Tam bir işaret-i gaybiyedir. Sekeratta olan dinsiz zâlim medeniyete bakıyor.

Mevt, Tevehhüm Edildiği Gibi Dehşetli Değil

Dalâlet vehmîdir; mevti dehşetlendirir. Mevt, tebdil-i câmedir, ya tahvil-i mekândır. Sicinden bostana çıkar.

Kim hayatı isterse şehâdet istemeli. Şehidin hayatına Kur'ân işaret eder.¹ Sekerâtı tatmamış her bir şehid, kendini

Hayy biliyor, görüyor. Lâkin yeni hayatı daha nezih buluyor.

Zanneder ki ölmemiş.² Meyyitlere nisbeti, dikkat et şuna benzer:

İki adam, rüyâda lezâiz envâına câmi güzel bahçede ikisi geziyorlar. Biri rüyâ olduğunu bilir; lezzet almıyor.

Onu müferrah etmez, belki teessüf eder. Öbürüsü; biliyor ki âlem-i yakazadır; hakikî lezzet alır, ona hakikî olur.

Rüyâ misâlin zıllı, misâl ise berzahın zıllı olmuştur. Ondandır onların düstûrları birbirine benziyor.

Siyaset, Efkârın Âleminde Bir Şeytandır; İstiaze Edilmeli!

Siyaset-i medenî, ekserin rahatına feda eder ekalli. Belki ekall-i zâlim, kendine kurban eder ekserîn-i avâmı.

Adâlet-i Kur'ânî; tek mâsumun hayatı, kanı heder göremez, onu feda edemez değil ekseriyete, hattâ nev'in umumu...

Âyet-i ³ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ iki sırr-ı azîmi vaz'ediyor nazara. **Biri:** Mahz-ı adâlet. Bu düstûr-u azîmi

Ki ferd ile cemaat, şahıs ile nev'-i beşer, kudret nasıl bir görür; adâlet-i ilâhî, ikisine bir bakar. Bir sünnet-i daimî.

Şahs-ı vâhid, hakkını kendi feda ediyor. Lâkin feda edilmez, hattâ umum insana. Onun ibtal-i hakkı, hem iraka-yı demi,

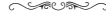
¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/169.

² Bkz.: Tirmizî, *cihâd* 6; Nesâî, *cihâd* 35; İbni Mâce, *cihâd* 16; Dârimî, *cihâd* 7.

³ "Kim kâtil olmayan ve yeryüzünde fesat çıkarmayan bir kişiyi öldürürse (sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur.)" (Mâide sûresi, 5/32)

Hem zevâl-i ismeti: İbtal-i hakk-ı nev'in hem ismet-i beşerin mislidir, hem nazîri. **İkinci** sırrı budur: Hodgâmî bir âdemî

Hırs ve heves yolunda bir mâsumu öldürse, eğer elinden gelse, hevesine mâni ise harab eder dünyayı, imha eder benîâdem'i.

Zaaf, Hasımı Teşci' Eder. Allah Abdini Tecrübe Eder. Abd Allah'ını Tecrübe Edemez.

Ey hâif ve hem zayıf! Havf ve zaafın beyhude, hem senin aleyhinde; tesirat-ı haricî teşci' eder, celbeder.

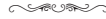
Ey vesveseli vehham! Muhakkak bir maslahat, mazarrât-ı mevhûme için feda edilmez. Sana lâzım hareket, netice Allah'ındır.

İşine karışılmaz. Allah çeker abdini meydan-ı imtihana. “Böyle yaparsan eğer, böyle yaparım Ben.” der.

Abd ise hiç yapamaz Allah'ını tecrübe. “Rabbim muvaffak etsin, ben de bunu işlerim.” dese, tecavüz eder.

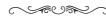
Îsâ'ya demiş Şeytan: “Madem her şeyi O yapar; kader birdir, değişmez. Dağdan kendini at. O da sana ne yapar?”

Îsâ (*aleyhisselâm*) dedi: “Ey mel'un! Abd edemez Rabbini tecrübe ve imtihan!”¹

Beğendiğin Şeyde İfrat Etme²

Bir derdin dermanı, başka derde dert olur. Panzehiri zehir olur. Derman hadden geçerse dert getirir, öldürür.

¹ Bkz.: Ma'mer İbni Râşid, *el-Câmi'* 11/113; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/12; Kitâb-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Matta, *bâb*: 4, *cümle*: 1-11.

² Bkz.: “Sevdiğini ölçülü sev ki bir gün gelir sevmediğin biri olur. Sevmediğin kimseye de ölçülü buğzet ki, olur ki bir gün sevdiğin biri olur.” (Tirmizî, *birr* 60; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 3/357; el-Beyhakî, *Şuabü'l-imân* 1/382)

İnadın Gözü, Meleği Şeytan Görür

İnadın işi budur: Şeytan yardım ederse birisine “melek” der, rahmeti de okutur.

Muhالیf tarafında eğer meleği görse; libasını değişmiş, onu şeytan zanneder, adâvet lânet eder.

Hakkı Bulduktan Sonra Ehak İçin İhtilâfı Çıkarma

Ey tâlib-i hakikat, madem hakta ittifak, ehakta ihtilâftır. Bâzan hak, ehaktan ehaktır. Hem de olur hasen, ahsenden ahsen.

İslâmiyet, Selm ve Müsâlemettir; Dâhilde Nizâ ve Husûmet İstemez

Ey Âlem-i İslâmî! Hayatın ittihatı. Ger ittihat istersen düstûrun bu olmalı:

¹ هُوَ الْحَقُّ yerine ² هُوَ حَقٌّ olmalı; ³ هُوَ الْحَسَنُ yerine ⁴ هُوَ الْأَحْسَنُ olmalı...

Her müslim kendi meslek, mezhebine demeli: “İşte bu haktır, başkasına ilişmem. Başkaları güzelse, benim en güzelidir.”

Dememeli: “Budur hak, başkaları battaldır. Ya yalnız benimkidir güzeli; başkaları yanlıştır, hem çirkindir.”

Zihniyet-i inhisar, hubb-u nefisten geliyor, sonra maraz oluyor, nizâ ondan çıkıyor. Dert ile dermanlar

Taaddüdü hak olur, hak da taaddüd eder. Hâcât ve ağdıyenin tenevvüü hak olur, hak da tenevvü eder.

İstîdad, terbiyeler, tekessürü hak olur, hak da tekessür eder. Bir madde-i vâhide, hem zehir ve hem panzehir.

İki mîzaca göre mesâil-i fer’îde hakikat sabit değil, izafî ve mürekkeb, mükellefin mizaclar

1 Sadece o haktır.

2 O haktır.

3 Sadece o iyidir.

4 O en iyidir.

Ona bir hisse verip, ona göre ederek tahakkuk ve terekküb, her mezhebin sahibi mühmel mutlak hükmeder.

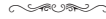
Mezhebinin hududu tâyinini bırakır temayül-ü mîzaca; taassub-u mezhebî tâmîme sebep olur.

Tâmimin iltizamı sebep olur nizâa. İslâmiyet'ten evvel tabakat-ı beşerde derin uçurumlar,

Hem tebâüd-ü acibi istedi bir vakitte taaddüd-ü enbiyâ, tenevvü-ü şerâ-yî', müteaddid mezhepler.

Beşerde bir inkılâb İslâmiyet yaptırdı, beşer tekarüb etti, Şer' etti ittihat, vâhid oldu Peygamber.

Seviye bir olmadı; mezhep taaddüd etti. Terbiye-i vâhîde kâfi geldiği zaman, ittihat eder mezhepler...

İcad ve Cem'-i Ezdâdda Büyük Bir Hikmet Var. Kudret Elinde Şems ve Zerre Birdir

Ey birâder-i kalb-i hüşyar! Ezdâdın cem'indendir tecelli-i iktidar; lezzet içinde elem, hayrın içinde şerri,

Hüsün içinde kubhu, nef'in içinde dârı, nimet içinde nîkmet, nurun içinde nârı bilir misin ki sırrı?

Hakâik-i nisbiye, sübut takarrür etsin, bir şeyde çok şey olsun, bulsun vücûd, görünsün. Sûrat-i hareketle bir nokta bir hat olur.

Çevirmenin sûratı yapar bir lem'a-yı nur, daire-i nurânî. Hakâik-i nisbiye vazifesi, dünyada taneler sünbül olur.

Kâinatın çamuru, revâbit-ı nizamı, alâik-i nakşını odur teşkil ediyor. Âhirette bu nisbî emirler orada hakâik olur.

Hararete merâtib, ona olmuştur sebep tahallül-ü bürüdet.

Hüsündeki derecât kubhun tedâhulüdür. Sebeb, illet oluyor.

Ziyâ zulmete borçlu, lezzet eleme medyun; sıhhat, marazsız olmaz. Cennet olmazsa belki cehennem tâzib etmez. Zemherîrsiz oluyor... Ger zemherir¹ olmazsa, o da ihrak edemez.

¹ Buhârî, *mevâkî* 9, *bed'ü'l-halk* 10; Müslim, *mesâcid* 185; Tirmizî, *cehennem* 9; İbni Mâce, *zühd* 38; Dârimî, *rikak* 119; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/276, 394, 503.

O Hallâk-ı lem-yezel, halk-ı ezdâd içinde hikmetini gösterdi. Haşmeti etti zuhur...

O Kadîr-i lâ-yezâl, cem'-i ezdâd içinde iktidarı gösterdi. Azamet etti zuhur. Madem o kudret-i ilâhî lâzîme-i Zâtî olur

O Zât-ı Ezeliye, hem zarûre-i nâşîe; onda zıddı olamaz, acz tahallül edemez, onda merâtib olamaz, her şeye nisbeti bir, hiçbir şey ağır olmuyor.

O kudretin ziyâsına güneş mişkât olmuştur. Bu mişkâtın nuruna deniz yüzü ayna, şebnemlerin gözleri birer mir'ât olmuştur.

Denizin geniş yüzü, gösterdiği güneşi çin-i cebînindeki katreler de gösterir, şebnemin küçük gözü yıldız gibi parlıyor.

Aynı hüviyet tutar; şebnem, deniz bir olur güneşin nazarında, kudreti tanzir eder; şebnemin göz bebeği küçücük bir güneştir.

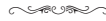
Şu muhteşem güneş de küçücük bir şebnemdir; göz bebeği bir nurdur ki sems-i kudretten gelir, o kudrete kamer olur.

Semâvât bir denizdir; bir nefes-i Rahmân'la çin-i cebînlerinde mevcele-nip, katarât ki nücûm ve hem şümûstur.

Kudret tecelli etti, o katarâta serpti nurânî lemeâtı. Her bir güneş bir katre, her bir yıldız bir şebnem, her bir lem'a timsâldir.

O feyz-i tecellinin küçücük bir aksidir o katre-misâl güneş. Eder mücellâ camını o lüme'y'a zücâce dürri-misâl parlıyor

O şebnem-misâl yıldız latîf gözü içinde, bir yer yapar lem'aya, lem'a olur bir sirac, gözü olur zücâce, misbâhı nurlanıyor.

Meziyetin Varsa Hafa Turabında Kalsın; Tâ Neşv ü Nemâ Bulsun

Ey zihassa-yı meşhure! Taayyünle zulmetme, ger perde-i hafanın altında sen kalırsan, ihvanına verirsin ihsan ve bereketi.

Her bir ihvanın altında sen çıkması, hem de o sen olması imkân ve ihtimali, her birine celbeder bir nazar-ı hürmeti.

Eğer taayyün edip perde altından çıksan, mükerrem iken altında; üstünde zâlim olursun. Güneş iken orada; burada gölge edersin.

İhvanını düşürttürüp hem nazar-ı hürmetten. Demek taayyün ve teşahhus, zâlim birer emirdir, sahih doğru böyle ise, hem de böyle görürsün.

Nerede kaldı yalancı tasannu' ve riyâ ile kesb-i teşahhus-u şöhrət? İşte bir sırr-ı azîm ki hikmet-i ilâhî, hem o nizam-ı ahsen

Bir ferd-i fevkalâde, kendi nev'i içinde setr ile perde çeker, bununla kıymet veririr, hem de eder müstahsen.

İşte sana misâli: İnsan içinde veli,¹ ömür içinde ecel,² olmuş meçhul ve mühmel. Cuma'da müstetirdir bir saat, kabul olur dua edersen.³

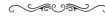
Ramazan'da münteşir bir leyle-i zû-kadir,⁴ esmâ-yı hüsnâda muzmer ik-sir-i ism-i âzam.⁵ Bu misâllerin haşmeti, hem de o sırr-ı hasen

İbhâmda izhar eder, ihfâda isbat eder. Meselâ: Ecelin ibhâmında bir müvâzene vardır; her dakikada tutar ne vaziyet alırsan.

Kefeteyn-i havf u recâ, hizmet-i ukbâ, dünya; tevehhüm-ü bekaî, lezzet-i ömrü verir. Yirmi sene müphem bir ömür olsa ahsen

Nihayeti muayyen bin senelik bir ömre. Zira nısfı geçerse, her saati geldikçe güya adım atarak darağacına gidersin.

Şey'en şey'en üzülmek.. ve hem de teselli vermez, sen de rahat etmezsin...

Allah'ın Rahmet ve Gazabından Fazla Tahassüs Hatâdır

Allah'ın rahmetinden fazla rahmet edilmez. Allah'ın gazabından fazla gazab edilmez.

Öyle ise işi bırak o Âdil-i Rahîm'e. Fazla şefkat elemdir, fazla gazab zemîme...

1 Bkz.: "İnsanların değer vermediği yüzüne bakmadığı nice saç-ı başı dağınık kimseler vardır ki Allah'a yemin etseler Cenâb-ı Hak onları yeminlerinde yalancı çıkarmaz." (Müslim, *hudûd* 18; Tirmizî, *menâ-kıb* 54; Dârimî, *rikak* 61; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 4/332)

2 "Hiç kimse nerede öleceğini bilemez." (Lokman sûresi, 31/34)

3 Bkz.: Buhârî, *cum'a* 37; Müslim, *cum'a* 13-15; Tirmizî, *cum'a* 2.

4 Leyle-i Kadr'in Ramazan'ın on yedinci, yirmi birinci, yirmi yedinci, son on gecesinde, yahut son yedi gecesinde veyahutta bütün Ramazan'da aranması gerektiğine dair bkz.: Buhârî, *imân* 36, *leyletü'l-kadr* 3-4; Müslim, *müsâfirîn* 176, 177, 179, 180, *sıyâm* 205-218.

5 Bkz.: Ebû Dâvûd, *vitr* 8; Tirmizî, *deavât* 64; İbni Mâce, *duâ* 9; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsne'd* 6/461.

İsraf Sefahetin, Sefahet Sefâletin Kapısıdır

Ey müsrifli kardeşim! Tagaddî noktasında bir iken iki lokma; bir lokma bir kuruşa, bir lokma on kuruşa.

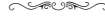
Hem ağıza girmeden, hem boğazdan geçtikten, müsavi bir olurlar. Yalnız ağızda, o da kaç sâniyede bihûşe verir nûşe.

Zevkî bir fark bulunur, daim onu aldatır o kuvve-i zâika, bedene, hem mideye kapıcı, müfettişe.

Onun tesiri menfî, müsbet değil! Vazife yalnız kapıcıyı taltif ve memnun etmek? Nûş verirsin o bihûşe

Aslî vazifesinde onu müşevveş etmek, tek bir kuruş yerine on bir kuruşu vermek, olur şeytanî pîşe.

İsrafın en sefihi, tebzîrin en sakîmi, bir tarzıdır bir çeşidi; heves etme bu işe...

Zâika Telgrafçısıdır, Telzîz ile Baştan Çıkarma

¹(Hâşiye) Rubûbiyet-i İlâh hikmet ve inâyeti, ağızla hem burunla iki merkezi teşkil eylemiştir, içinde hudud karakolu, hem

Muhbirleri de koymuş. Şu âlem-i sağırde damarları telefon, âsablari telgraf hükmüne vaz'eylemiş. Şâmme telefonu, hem

Telgrafa zâika inâyet memur etmiş. O Rezzâk-ı Hakikî, erzak üstüne koymuş rahmetten bir târife; taam ve levn ve hem

Rayiha. İşte şu havâss-ı selâse, o Rezzâk cânibinden birer ilânnâmesi, birer dâvetnâmesi, bir izinnâmesi, hem

Bir dellâldır ki muhtaç ve müşteriler hep onlarla celb olur. Mürtezak hayvanlara zevk ve rü'yet ve şemm, birer âlet vermiş. Hem

Taamları muhtelif zînetlerle süsletmiş; hevâî gönülleri avutup, lâkaydları tehyc ile cezbetmiş. Vakta, taam girse hem

Ağıza, birdenbire zâika her tarafa bir telgraf çekişiyor bedeninin aktârına. Şâmme telefon veriyor, gelen taam nev'i, hem

¹(Hâşiye) İktisad Risalesi'nin çekirdeğidir. Belki on sayfa olan İktisad Risalesi'ni kable'l-vücûd on satırda okumuş.

Çeşitleri de söyler. Hâcetleri muhtelif, ayrı ayrı mürtezık, ona göre davranır, ona da hazırlanır ya cevab-ı red gelir. Hem

Kapı dışarı atar, yüzüne de tükürür. İnâyet tarafından madem buna memurdur; zevkle baştan çıkarma. Hem

Telziz ile aldatma. Sonra o da unuttur doğru iştiha nedir, bir iştiha-yı kâzib gelir; başına çatar. hatâsı, maraz ile hem

İlletlerle cezalar gelir. Hakikî lezzet hakikî iştihadan çıkar, doğru iştiha sâdık bir ihtiyaçtan. Bu lezzet-i kâfide, şah hem

Gedâ beraber. Hem bâhemdir bir dinar ve bir dirhem o lezzet berhemzened eleme olur merhem.

Niyet Gibi, Tarz-ı Nazar Dahi Âdeti İbadete Çevirir

Şu noktaya dikkat et; nasıl olur niyetle mübah âdât, ibâdât... Öyle tarz-ı nazarla fûnûn-u ekvan, olur maârif-i ilâhî...

Tetkik dahi, tefekkür, yâni ger harfî nazarla, hem sanat noktasında “Ne güzeldir.” yerine “Ne güzel yapmış Sâni”, nasıl yapmış o mâhî.”

Nokta-yı nazarında kâinata bir baksan, nakş-ı Nakkaş-ı Ezel, nizam ve hikmetiyle lem’a-yı kasd ve itkan, tenvir eder şübehi.

Döner ulûm-u kâinat, maârif-i ilâhî. Eğer mânâ-yı ismîyle, tabiat noktasında, “Zâtında nasıl olmuş.” eğer etsen nigâhı,

Bakarsan kâinata, daire-i fûnûnun daire-i cehl olur. Bîçâre hakikatler, kıymetsiz eller kıymetsiz eder. Çoktur bunun güvâhı...

Böyle Zamanda Tereffühte İzn-i Şer’î Bizi Muhtar Bırakmaz

Lezâiz çağırdıkça “Sanki yedim.” demeli. Sanki yedim düstûr eden, bir mescidi yemedi.^{1(Hâşiye)}

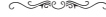
Eskide ekser İslâm fi’l-cümle aç değildi. Tena’uma ihtiyar bir derece var idi.

^{1(Hâşiye)} İstanbul’da Sanki Yedim namında bir mescid var. “Sanki Yedim” diyen adam, hevesinden kurtardığı paralarla bina etmiş.

Şimdi ise, ekseri açlığa düştü kaldı. Telezzüze ihtiyar, izn-i şer'î kalmadı.

Sevâd-ı âzam, hem ekseriyet-i mâsumun maişeti basittir. Tagaddî besa-tetiyle onlara tâbi olmak

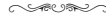
Bin kerre müreccahtır, ekalliyet-i müsriفة, ya bir kısım sefihe tagaddîde tereffüh noktasında benzemek...

Zaman Olur Ki, Adem-i Nimet Nimettir

Hâfıza bir nimettir. Fakat ahlâksız bir adamda musibet zamanında nis-yan ona râcihtir.

Nisyan da bir nimettir. Yalnız her günün âlâmını çektirir, müterâkim ol-muş âlâmı unutturur.

Her Musibette, Bir Cihet-i Nimet Var

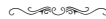
Ey musibettede! Musibetin içinde bir nimet münderiçtir. Dikkat et de onu gör. Nasıl her şeyde vardır

Bir derece-i hararet, her musibette vardır bir derece-i nimet. Daha büyü-ğü düşün. Küçükteki nimetin

Dereceyi görerek Allah'a çok şükür et. Yoksa isti'zamlâ ürkersen, "of of"-la üflersen, o da aksine şişer.

Şişer de dehşetlenir. Eğer merak da etsen, bir iken ikileşir. Kalbde olan misâli, döner hakikat olur;

Hakikatten ders alır. Sonra döner, başlıyor, kalbini tokatlıyor...

Büyük Görünme Küçülürsün¹

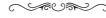
Ey enesi çifteli, kafası da kibirli! Şu mîzânı bilmeli: Her adam için elbet cemiyet-i beşerde, içtimâî binada,

¹ Bkz.: "Kim büyüklük taslarsa Allah, onu alçaltır da alçaltır. Kim de tevazu ederse Allah, onu yücelttikçe yüceltir." (Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/76; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 2/237)

Görmek görünmek için şu mertebe denilen bir penceresi var.

Ger pencere, kamet-i kıymetinden yüksekse, tekebbürle tetavül edecek, uzanacak. Ger pencere, kamet-i himmetinden alçaksa, tevâzuyla tekavvüs edecek, eğilecek.

Kâmillerde, büyüklük makyasıdır küçüklük. Nâkıslarda, küçüklük mîzânıdır büyüklük...

Hasletlerin Yerleri Değişse, Mahiyetleri Değişir

Bir haslet.. yer ayrı, sîmâ bir. Kâh dev, kâh melek, kâh sâlih, kâh tâlih; misâli şunlardır:

Zayıfın kavîye karşı izzet-i nefsi sayılan bir sıfat, ger olursa kavîde, tekebbür ve gururdur.

Kavînin bir zayıfa karşı da tevâzuu sayılan bir sıfatı, ger olursa zayıfta, tezellül ve riyâdır.

Bir ülü'l-emr, makamında olursa ciddiyeti, vakardır; mahviyeti, zillettir.

Hânesinde bulunsa mahviyeti tevâzu', ciddiyeti kibirdir.

Mütেকellim-i vahde olsa eğer bir zâtta: Müsamaha, hamiyet. Fedakârlık; bir haslet, bir amel-i sâlihtir.

Mütেকellim-i maa'l-gayr olsa eğer o zâtta: Müsamaha, hıyânet. Fedakârlık; bir sıfat, bir amel-i tâlihtir.

Tertib-i mebâdide tevekkül, tembelliktir. Terettüb-ü netice noktasındaki tefviz, tevekkül-ü şer'îdir.

Semere-i sa'yine, kısmetine rıza ise, memduh bir kanaattir, meyl-i sa'ye kuvvettir.

Mevcud mala iktifâ, mergub kanaat değil; belki dûn-himmetliktir. Misâller daha çoktur.

Kur'ân mutlak zikreder, sâlihât¹ ve takvâyı.² İbhâmında remzeder makamın tesiri. Îcâzı bir tafsildir. Sükûtu geniş sözdür.

¹ Bkz.: Bakara sûresi, 2/25; Âl-i İmran sûresi, 3/57; Nisâ sûresi, 4/122; Mâide sûresi, 5/9.

² Bkz.: Bakara sûresi, 2/197; Mâide sûresi, 5/2; A'râf sûresi, 7/26; Hac sûresi, 22/32.

1 **الْحَقُّ يَغْلُو** Bizzât, Hem Âkıbet Muraddır

Ey arkadaş! Bir zaman bir sâil dedi: “Madem **الْحَقُّ يَغْلُو** haktır. Neden kâfir, müslime; kuvvet, hakka galibtir?”

Dedim: Dört noktaya bak! Bu müşkül de hallolur:

✓ **Birinci nokta şudur:** Her hakkın her vesilesi hak olması lâzım değildir.

Öyle de, her bâtılın her vesilesi bâtil olması, yine lâzım değildir. Neticesi şu çıkar: Hak olan bir vesile, bâtil vesileye galibtir.

Dolayısıyla, bir hak bir bâtila mağlûbdur. Muvakkaten, bilvasıta olmuştur. Yoksa bizzât, hem daima değildir.

Lâkin âkıbetü'l-âkıbe, her dem yine hakkındır.² Kuvvetin bir hakkı var, bir sırr-ı hilkatı var.

✓ **İkinci nokta şudur:** Her müslimin her vasfı müslim olmak vâcib iken, haricen her dem vâki', sabit değildir.

Öyle de: Her kâfirin her vasfı kâfir olmak, küfründen neşet etmek yine lâzım değildir.

Her fâsıkın her vasfı fâsık olmak, fıskından neşet etmek, öyle de her dem sabit değildir.

Demek bir kâfirin müslim olan bir vasfı, müslimdeki lâ-meşrû' vasfına galib olur. Bilvasıta, o kâfir dahi ona galibtir.

Hem dünyada, hayatın hakkı şâmil ve âmmdır. O rahmet-i âmmenin bir cilve-i mânidâr, onun bir sırr-ı hikmeti var; küfür mâni değildir.

✓ **Üçüncü nokta şudur:** O Zât-ı Zülcelâl'in iki vaf-ı kemâlden iki Şer'i tecelli; vaf-ı irâdeden gelen meşîetle takdirdir,

O da şer'-i tekvînî... Vaf-ı Kelâm'dan gelen şeriat-ı meşhure. Teşriî evâmire karşı itâat, isyan

Nasıl olur. Öyle de tekvînî evâmire itâat ve isyan olur. Birincisi galibâ dâr-ı uhrâda görür,

Mücâzâtı, sevabı. İkincisi ağlebâ dâr-ı Dünya'da çeker, mükâfat ve ikabı. Meselâ: Nasıl sabrın mükâfatı zaferdır;

¹ “Hak yücedir (ve ona üstün gelinmez)” Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-eusat* 6/128.

² Bkz.: Hûd sûresi, 11/49; Kasas sûresi, 28/83; Lokman sûresi, 31/22.

Atâletin mücâzâtı sefâlet. Öyle de, sa'yin sevabı olur servet. Sebatta da galebedir mükâfat. Zehirin ikabı bir maraz, panzehirin sevabı bir sıhhattir.

Bâzan iki şeriat evâmiri, bir şeyde beraber müctemi'dir. Her birine bir cihet... Demek tekvînî emre itâat ki bir haktır.

İtâat galib olur, o emrin isyanına ki bir tavr-ı bâtıldır. Bir bâtıla vesile olmuş olursa bir hak, vaktaki galib olsa

Bir bâtıla ki, olmuş o da vesile-i hak. Bilvasıta bir hakkın bir bâtıla mağlûbdur. Fakat bizzât değildir.

Demek **أَلْحَقُّ يَغْلُو** bizzât demektir. Hem âkıbet muraddır, kayd-ı haysiyet maksuddur.

✓ **Dördüncü nokta şudur:** Bir hak bilkuvve kalmış, yahut kuvvetsiz kalmış, ya mahlûttur, hem mağşûş. Ona da bir inkişâf, ya bir taze kuvvet vermek lâzım gelmiştir.

Mühezzeb ve müzehheb yapmak için, muvakkat bâtil ona musallat, tâ ki sebike-i hak ne miktar lüzum vardır

Tâ mahz ve hâlis çıksın. Mebâdide, Dünya'da bâtil etse galebe, fakat kazanmaz harbi. "Âkıbetü'l-müttakîn" ona vurur bir darbe!

İşte bâtil mağlûbdur. **أَلْحَقُّ يَغْلُو** sırrı onu çarpar ikaba; işte hak da galibtir.

Bir Kısım Desâtir-i İçtimâiye

İçtimâî hey'ette düstûrları istersen: Müsavatsız adâlet, önce adâlet değil. Temâsülse, tezaadın mühim bir sebebidir.

Tenasübse tesanüdün esası. Sığar-ı nefistir tekebbürün menbaı. Zaaf-ı kalbdır gururun mâdeni. Olmuş acz, muhalefet menşei. Meraksa ilme hocadır.

İhtiyaçtır terakkinin üstadı. Sıkıntıdır muallime-i sefâhet. Demek sefahtin menbaı sıkıntı olmuş. Sıkıntı ise mâdeni: Yeisle sû-i zandır.

Dalâlet, fikrîdir.. zulümât, kalbîdir.. israf, cesedîdir..

Kadınlar Yuvalarından Çıkıp Beşeri Yoldan Çıkarmış, Yuvalarına Dönmeli

إِذَا تَأَنَّثَ الرَّجَالُ السُّفَهَاءُ بِالْهَوَسَاتِ إِذْنَ¹ (Hâşiye-1)

تَرَجَّلَ النِّسَاءُ النَّاسِرَاتُ بِالْوَقَاحَاتِ²

Mimsiz medeniyet, tâife-i nisâyı yuvalardan uçurmuş, hürmetleri de kırmış, mebzûl metai yapmış. Şer'-i İslâm onları

Rahmeten dâvet eder eski yuvalarına. Hürmetleri orada, rahatları evlerde, hayat-ı ailede. Temizlik zînetleri.

Haşmetleri, hüsn-ü hulk; lütf-u cemâli, ismet; hüsn-ü kemâli, şefkat; eğlencesi, evlâdı. Bunca esbab-ı ifsat, demir sebat kararı

Lâzımdır tâ dayansın. Bir meclis-i ihvanda güzel karı girdikçe riyâ ile rekabet, hased ile hodgâmlık debretir damarları!

Yatmış olan hevesât, birdenbire uyanır. Tâife-i nisâda serbestî inkişâfı, sebeb olmuş beşerde ahlâk-ı seyiyenin birdenbire inkişâfı.

Şu medenî beşerin hırçınlaşmış ruhunda, şu sûretler denilen küçük cenazelerin, mütebessim meyyitlerin rolleri pek azîmdir; hem müthiştir tesiri.³(Hâşiye-2)

Memnû heykel, sûretler: Ya zulm-ü mütehaccir, ya mütecessid riyâ, ya münce mid hevestir. Ya tılsımdır: Celbeder o habîs ervâhları.

Tasarruf-u kudretin Vüs'ati, Vesâit ve Muinleri Reddeder

O Kadîr-i Zülcelâl; tasarruf-u kudreti tevessü-ü tesiri noktasında oluyor şemsimiz zerre-misâl

¹(Hâşiye-1) Tesettür Risalesi'nin esasıdır. Yirmi sene sonra müellifinin mahkûmiyetine sebep gösteren bir mahkeme, kendini ve hâkimlerini ebedî mahkûm ve mahcup eylemiş.

² Zevk ve eğlenceye düşkün erkeklerin nefislerine uyarak kadınlaşmaları, kadınların hayasızlıkla erkekleşmesine sebeptir. (Bu manaya yakın hadisler için bkz.: Buhârî, *libâs* 61; Tirmizî, *edeb* 34; Ebû Dâvûd, *libâs* 28)

³(Hâşiye-2) Nasıl meyyite bir karıya nefsânî nazarla bakmak nefsin dehşetle alçaklığını gösterir. Öyle de, rahmete muhtaç bir biçare meyyitenin güzel tasvirine müstehtiyane bir nazarla bakmak, ruhun hissiyat-ı ulviyesini söndürür.

Nev'-i vâhidde olan tasarruf-u azîmi mesafesi vâsi'dir. İki zerre beyninde câzibeyi ele al;

Git de tâ Şemsü'ş-Şümûs ve Kehkeşan beynindeki câzibenin yanında koy. Yükü bir kar dânesi bir melek, şemsi ele almış bir şems-misâl

Meleğin yanına getir. İğne kadar bir balığı, balına balığı da yan yana bırak. O Kadîr-i Ezelî-i Zülcelâl

Tecelli-i vasii, asgardan tâ ekbere itkan-ı mükemmeli birden tasavvura al. Câzibe ve nevâmis, vesail-i pür-seyyâl

Gibi örfî emirler; tecelli-i kudrete, tasarruf-u hikmete birer isim olması.. odur yalnız meâl.

Başka meâli olmaz, beraber de bir düşün; bileceksin bizzarûre ki: Esbab-ı hakikî, vesâit-i zîmisâl,

Muinler, hem şerikler birer emr-i bâtıldır, birer hayâl-i muhâl, o kudret nazarında. Hayat vücûda kemâl,

Makamı büyük, mühimdir; buna binaen derim: Küremiz, âlemimiz neden mutî, müsahhar olmasın hayvan-misâl.

O Sultan-ı Ezel'in bu tarz hayvan tuyuru kesretle münteşirdir şu meydana-ı fezâda, muhteşem ve pür-cemâl.

Bostan-ı hilkatinde salmış da döndürüyor, onlardaki nağamât, bunlardaki harekât; tesbihâttır o akval,

İbadettir o ahvâl, Kadîm-i lem-yezel'e, Hakîm-i lâ-yezâl'e. Küremiz hayvana pek benziyor, âsâr-ı hayat gösteriyor. Eğer yumurta kadar küçülse bi'l-farzi'l-muhâl,

Minimini bir hayvan olması pek muhtemel. Yuvarlak bir huveyne, küre kadar büyüse, o da böyle olması pek karîb bir ihtimal.

Âlemimiz insan kadar küçülse; yıldızları, zerrelere sûretine dönerse, bir zîşuur hayvana dönmesi caiz olur, akıl da bulur mecal.

Demek âlem erkânlarıyla birer âbid-i müsebbih, birer mutî müsahhar Hâlık-ı lem-yezel'e, Kadîr-i lâ-yezâl'e.

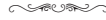
Kemmen büyük olması, keyfen büyük olması her vakit lâzım gelmez; zira daha cezâletlidir saat-i hardal-misâl,

Bir saatten ki timsâli Ayasofya kadardır. Bir sineğin hilkatı hayret-fezâdır filden, o mahlûk-u bîfasal.

Ger kalem-i kudretle bir cüz-ü ferd üstüne esîrin cevâhir-i ferdiyle yazılrsa bir Kur'ân ki, sığar-ı sayfa nisbeti, bir kibr-i sanat-meâl

Sahife-i semâda yıldızlarla yazılan bir Kur'ân-ı Kerîm'e cezâletle müsavi. Nakkaş-ı Ezeli'nin sanatı her tarafta pür-cemâl ve pür-kemâl.

Her tarafta böyledir. Derece-i kemâlde kalemdeki ittihat, tevhidi ilân eder. Bu kelâm-ı pür-meâl; iyi bir dikkate al!

Melâike Bir Ümmettir; Şeriat-ı Fitriye ile Memurdur

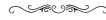
Şeriat-ı ilâhî ikidir. Hem iki sıfattan gelmiş, iki insan muhatab, hem de mükellef olmuş. Sıfat-ı irâdeden gelen şer'-i tekvinî.

İnsan-ı ekber olan âlemin ahvâlini, hem de harekâtını ki ihtiyarî değil, tanzim eden şer'dir. O meşîet-i rabbânî

Yanlış bir ıstılahla tabiat da denilir. Sıfat-ı kelâmından gelen şeriat ise, âlem-i asgar olan insanın ef'âlini,

Ki ihtiyarî olmuş, tanzim eden şer'dir. İki şer' bir yerde bâzan eder içtimâ'. Melâike-i ilâhî, bir ümmet-i azîme, hem bir cünd-ü sübhânî¹

Birinci şer'a olmuş hamele-i mümtesil,² amele-i mümessil. Hem onlardan bir kısmı ibâd-ı müsebbihtir.³ Bir kısmı da müstağrak, Arş'ın mukarrebîni.⁴

Madde Rikkat Peydâ Ettikçe, Hayat Şiddet Peydâ Eder

Hayat asıl, esastır; madde ona tâbidir, hem de onunla kaimdir.

Bir hurdebinî huveyn havâss-ı hamsesiyle, insanın havâssını müvâzene edersen, görürsün; insan ondan ne derece büyükse, havâssı o derece onunkinden aşağı. O huveyne işitir kardeşinin sesini.

¹ Meleklerin Cenâb-ı Hakk'ın orduları olduğuna dair bkz.: Enfâl sûresi, 8/9; Tevbe sûresi, 9/26, 40; Neml sûresi, 27/37; Ahzâb sûresi, 33/9; Yâsîn sûresi, 36/28; Muhammed sûresi, 47/27; Fetih sûresi, 48/4; Müddessir sûresi, 74/31.

² Hamele-i arş melekleri için bkz.: Müslim, *selâm* 124; Tirmizî, *tefsîru'l-Kur'ân* 34; Ebû Davûd, *sünnet* 18.

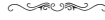
³ Tesbih eden melekler için bkz.: Nahl sûresi, 16/49; Zümer sûresi, 39/75; Şûrâ sûresi, 42/5.

⁴ Mukarreb melekler için bkz.: Nisâ sûresi, 4/172.

Hem de görür rızkını. Ger insan kadar büyüse, havâssı hayret-fezâ; haya-tı şu'le-feşân; rü'yeti de berk-âsâ bir nur-u âsumânî.

İnsan, bir kitle-i mevattan bir zîhayat değildir. Belki de milyarlarla zîhayat hüceyrâtından mürekkebe ve zîhayat bir hücre-i insanî.

إِنَّ الْإِنْسَانَ كَضُورَةٍ (يس) كُتِبَتْ فِيهَا سُورَةٌ (يس)¹، فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ²

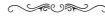

Maddiyûnluk, Bir Tâun-u Mânevîdir

Maddiyûnluk bir tâun-u mânevî, beşere de tutturdu şu müdhiş bir sıtmayı.^{3(Hâşiye)} Hem de âni çarptırdı bir gazab-ı ilâhî, telkin hem de taklid,

Tenkide kabiliyet-i tevessüü nisbeten, o tâun da ediyor tevessü' ve inti-şâr. Telkini fenden almış, medeniyetten taklid.

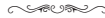
Hürriyet, tenkid vermiş, gururundan dalâlet çıkmış.

Vücutta Atâlet Yok. İşsiz Adam, Vücutta Adem Hesabına İşler

En bedbaht sıkıntılı muztarib, işsiz olan adamdır; zira ki atâlet: Vücut içinde adem, hayat içinde mevttir.

Sa'y ise: Vücutun hayatı, hem hayatın yakazasıdır elbet!

Ribâ, İslâm'a Zarar-ı Mutlaktır

Ribâ atâlet verir, şevk-i sa'yi söndürür. Ribânın kapıları hem de onun kapları olan bu bankaların her

Dem nef'i ise, beşerin en fena kısmınadır; onlar da gâvurlardır. Gâvurlardaki nef'i en fena kısmınadır, onlar da zâlimler, her

¹ Bir hattat tarafından yâ-sîn harfleri içinde "Yâsîn" sûresinin tamamının yazıldığı gibi, insanın içinde de binlerce âlem vardır.

² "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

^{3(Hâşiye)} Eski Harb-i Umumi'ye işaret eder.

Dem zâlimlerdeki nef'i en fena kısmındadır; onlar da sefihlerdir. Âlem-i İslâm'a bir zarar-ı mutlaktır. Mutlak beşer her

Dem refahı nazar-ı şer'ide yoktur; zira harbî bir gâvur hüremetsiz, ismet-sizdir; demi hederdir her

De.....m

¹(Hâşiye) **Kur'ân, Kendi Kendini Himaye Edip Hâkimiyetini İdame Eder**

Bir zâtı gördüm ki yeis ile müptelâ, bedbînlikle hasta idi. Dedi: Ulemâ azaldı, kemmiyet keyfiyeti. Korkarız dinimiz sönecek de bir zaman

Dedim: Nasıl kâinat söndürülmezse, îmân-ı İslâmî de sönemez. Öyle de, zeminin yüzünde çakılmış mismarlar hükmünde her an

Olan İslâmî şeâir, dînî minârât, ilâhî maâbid, şer'î maâlim itfa olmazsa, İslâmiyet parlayacak ân-be-ân!..

Her bir mâbed bir muallim olmuş tab'ıyla tabâyie ders verir. Her maâlim dahi birer üstad olmuştur; onun lisân-ı hâli eder telkin-i dinî; hatâsız, hem bînisiyan.

Her bir şeâir bir hoca-yı dânâdır, ruh-u İslâm'ı daim enzâra ders veriyor. Mürûr-u âsâr ile sebep-i istimrâr-ı zaman.

Güya tecessüm etmiş envâr-ı İslâmiyet, şeâiri içinde. Güya tasallüb etmiş zülâl-i İslâmiyet, maâbidi içinde. Birer sütun-u îmân.

Güya tecessüd etmiş ahkâm-ı İslâmiyet, maâlimi içinde. Güya tahaccür etmiş erkân-ı İslâmiye, avâlimi içinde. Birer sütun-u elmas. Onunla murtabıttır zemin ile âsumân.

Lâsiyyemâ bu Kur'ân-ı Hatîb-i Mu'ciz-Beyân; daima tekrar eder bir hutbe-i ezeli, aktâr-ı İslâmî'de kalmamış hiç de bir köy, hem dahi hiçbir mekân;

Nutkunu dinlemesin, tâlimi işitmesin. ²وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ sırrı ile hâfızlıktır pek de büyük bir rütbe. Tilâvet ise, ibadet-i ins ü cân.

¹(Hâşiye) Otuz beş sene evvel yazılan bu makam, bu sene yazılmış tarzını gösteriyor. Demek Ramazan bereketiyle yazdırılmış bir nevi ihbar-ı gaybidir.

² "Onu (Kur'ân'ı) koruyacak olan da Biziz." (Hicr sûresi, 15/9)

Onun içinde tâlim, hem müsellemtâi tezkîr. Tekerrür-ü zamanla nazariyat, kalbolur müsellemtâta hem döner bedihiyata. İstemez daha beyân.

Zarûriyât-ı dînî, nazariyattan çıkıp zarûriyât olmuştur. Tezkîr ise kâfidir. İhtar ise vâfidir. Şâfidir her dem Kur'ân.

İhtara, hem tezkîre, şu intibah-ı İslâm, hem içtimâî yakaza her birine veriyor: Umuma ait olan delâil ve hem mîzân.

Madem içtimâî hayat İslâm'da başlamıştır; her birinin îmânı kendine mahsus olan delîle münhasıran değil; müstenid vicdan.

Belki cemaatın kalbinde gayr-i mahdud esbaba dahi eder istinad. Hattâ cây-ı dikkattir: Bir mezheb-i zaîfi, mürûr ettikçe zaman,

İptali müşkül olur. Nerede kaldı ki İslâm, vahy ile fitrat gibi, iki metin esa-sa hem istinad etmiştir; hem bu kadar âsârda nâfizâne hükümrân!..

Râsih esaslarıyla, bâhir eserleriyle kürenin yarısıyla iltiham peydâ etmiş, bir ruh-u fitrî olmuş; nasıl kûsûfa girer.. kûsûftan çıkmış el'ân!

Fakat maatteessüf, bâzı zevzek kefere, safsatalı adamlar şu kasr-ı âlînin metin esaslarına ilişir buldukça imkân.

Onları deprettirir. Esaslara ilişilmez, onlarla oynanılmaz, sussun şimdi dinsizlik! İflâs etti o teres. Besdir tecrübe-i küfrân ve yalan.

Bu Âlem-i İslâm'ın âlem-i küfre karşı en ileri karakolu şu dâru'l-fünûn idi. Lâkayt ve gafletlikle hasm-ı tabiat-yılan

Gediği açtı cephenin arkasında, dinsizlik hücum etti, millet epey sarsıldı. En ileri karakol, İslâmiyet ruhuyla tenevvür etmiş cinân.

En mütesallib olmalı. En müteyakkız olmalı yahut o dar olmamalı, İslâm'ı aldatmamalı. İmânın yeri kalbdir; dimağ ise oluyor ma'kes-i nur-u îmân.

Bâzan da mücahiddir, bâzan süpürgecidir, dimağda vesveseler, hem pek çok ihtimaller kalb içine girmese, sarsılmaz îmân, vicdan.

Yoksa bâzıların zannınca îmân dimağda olsa; ruh-ı îmân olan hakkalya-kîne, ihtimalât-ı kesîre olur birer hasm-i biemân.

Kalb ile vicdan, mahall-i îmân. Hads ile ilham, delîl-i îmân.

Bir hiss-i sâdis; tarîk-ı îmân... Fikr ile dimağ, bekçi-i îmân.

Tâlim-i Nazariyattan Ziyade, Tezkîr-i Müsellemmâta İhtiyaç Var

Zarûriyât-ı dînî, müsellemmât-ı şer'î; kulûblerde hâsıldır, ihtar ile huzuru, tezkîr ile şuûru.

Matlub da hâsıl olur. İbâre-i Arabî¹(Hâşiye) daha ulvî ediyor tezkîri, hem ihtarı.

Onun için Cuma'da hutbe-i Arabiye, zarûriyâtı ihtar, müsellemmâtı tezkîr, maalkifâye olur onun tarz-ı tezkîri.

Nazariyatı tâlim onda maksud değildir; hem İslâm'ın vahdânî sîmâsında şu Arabî ibâre bir nakş-ı vahdettir; kabul etmez teksiri.

Hadîs Der Âyete: Sana Yetişmek Muhâl!

Hadîs ile âyeti müvâzene edersen, bilbedâhe görürsün beşerin en beliği, vahyin de mübelliği, o dahi baliğ olmaz

Belâgat-ı âyete. O da ona benzemez. Demek ki: Lisân-ı Ahmedî'den gelen her bir kelâm her dem O'nun olamaz.

İcâz ile Beyân İ'câz-ı Kur'ân

Bir zaman rüyada gördüm ki: Ağrı dağı altındayım. Birden o dağ patladı, dağ gibi taşları âleme dağıttı, sarstı cihanı.

Füc'eten bir adam yanımda peyda oldu. Dedi ki: "İcâz ile beyân et, icmâl ile icâz et, bildiğin envâ-ı i'câz-ı Kur'ân'ı!"

Daha rüyada iken tabirini düşündüm, dedim: Şuradaki infilâk, beşerde bir inkılâba misal. İnkılâbda ise elbet hüdâ-yı Furkanî,

Her tarafta yükselip hem de hâkim olacak. İ'câzının beyânı, zamanı da gelecek! O sâile cevaben dedim: İ'câz-ı Kur'ânî;

Yedi menâbi-i külliyyeden tecelli, hem yedi anâsırdan tereküp eder:

¹(Hâşiye) On sene sonra gelen bir hâdiseyi hissetmiş, mukabeleye çalışmış.

✓ **Birinci Menba:** Lafzın fesâhatından selâset-i lisânî;

Nazmın cezâletinden, mânâ belâgatından, mefhumların bedâatından, mazmunların berâatından, üslûpların garabetinden birden tevellüd eden bârika-yı beyânı.

Onlarla oldu mümteziç, mizac-ı i'câzında acîb bir nakş-ı beyân, garib bir sanat-ı lisânî. Tekrarı hiçbir zaman usandırmaz insanı.

✓ **İkinci Ünsur ise:** Umûr-u kevniyede gaybî olan esâsât, ilâhî hakâikten gaybî olan esrârdan, gaybî-yi âsumânî.

Mâzide kaybolan gaybî olan umûrdan, müstakbelde müstetir kalmış olan ahvâlden birden tazammun eden bir ilmü'l-guyub hızânı,

Âlemü'l-guyub lisanı, şehâdet âlemiyle konuşuyor erkânı, rumûz ile beyanı, hedef nev-i insanî, i'câzın bir lem'a-yı nuranî..

✓ **Üçüncü Menba ise:** Beş cihetle hârîka bir câmiiyet vardır. Lafzında, manasında, ahkâmda, hem ilminde, makâsıdın mîzânı.

Lafzı tazammun eder: Pek vâsi' ihtimalât; hem vücuh-u kesîre ki her biri nazar-ı belâgatta müstahsen, Arabiyece sahîh, sırr-ı teşrîî lâıyk görüyor ânı.

Manasında: Meşârib-i evliya, ezvâk-ı ârifîni, mezahib-i sâlikîn, turuk-u mütekellimîn, menahic-i hükemâ, o i'câz-ı beyânı

Birden ihata etmiş, hem de tazammun etmiş. Delâletinde vüs'at, mânâsında genişlik. Bu pencere ile baksan, görürsün ne geniştir meydanı!

Ahkâmdaki istiab: Şu hârîka şeriat ondan olmuş istinbat, saadet-i dâreyinin bütün desâtirini, bütün esbab-ı emni.

İçtimâî hayatın bütün revâbitını, vesail-i terbiye, hakâik-i ahvâli birden tazammun etmiş onun tarz-ı beyânı...

İlmindeki istiğrak: Hem ulûm-u kevniye, hem ulûm-u ilâhî, onda merâtib-i delâlât, rumûz ile işârât, sûreler surlarında cemetmiştir cinânı.

Makâsîd ve gayâtta: Müvâzenet, ittîrad, fitrat desâtirine mutabakat, ittihat; tamam mürâat etmiş, hıfzeylemiş mizanı.

İşte lafzın ihatasında, mananın vüs'atında, hükmün istiabında, ilmin istiğrakında, müvâzene-i gayâtta câmiiyet-i pür-şânî!..

✓ **Dördüncü Ünsur ise:** Her asrın derece-i fehmine, edebî rütbesine,

hem her asırdaki tabakata, derece-i istîdad, rütbe-i kabiliyet nisbetinde ediyor bir ifâza-yı nuranî.

Her asra, her asırdaki her tabakaya kapısı küşâde. Güya her demde, her yerde taze nâzil oluyor o Kelâm-ı Rahmânî.

İhtiyarlandıkça zaman, Kur'ân da gençleşiyor. Rumûzu hem tavazzuh eder, tabiat ve esbâbın perdesini de yırtar o hitâb-ı Yezdânî.

Nur-u tevhidi, her dem her âyetten fışkırır. Şehâdet perdesini gayb üstünden kaldırır. Ulviyet-i hitâbı dikkate dâvet eder, o nazar-ı insanı.

Ki o lisân-ı gayptır; şehâdet âlemiyle bizzât odur konuşur. Şu unsurdan bu çıkar hârika tazeliği bir ihata-yı ummanî!

Te'nis-i ezhân için akl-ı beşere karşı ilâhî tenezzülât. Tenzil'in üslûbunda tenevvüü, mûnisliğidir mahbub-u ins ü cânı.

✓ **Beşinci Menba ise:** Nakil ve hikâyatında, ihbar-ı sâdıkada esasî noktalardan hazır müşahid gibi bir üslûb-u bedi-i pür-maânî

Naklederek, beşeri onunla ikaz eder. Menkulâtı şunlardır: İhbar-ı evvelîni, ahvâl-i âhirîni, esrâr-ı cehennem ve cinânı.

Hakâik-i gaybiye, hem esrâr-ı şehâdet, serâir-i ilâhî, revâbıt-ı kevnîye da-ir hikâyatıdır hikâyet-i ayânî

Ki ne vâki' reddeylemiş, ne mantık tekzip etmiş. Mantık kabul etmezse red de bile edemez. Semâvî kitapların ki matmah-ı cihanî.

İttifakî noktalarda musaddıkâne nakleder. İhtilâfî yerlerinde musahhihâne bahseder. Böyle naklî umûrlar bir "Ümmî"den sudûru hârika-yı zamanî.

✓ **Altıncı Unsur ise:** Mutazammın ve müessis olmuş Din-i İslâm'a. İslâmiyet misline ne mâzi muktedirdir, ne müstakbel muktedir; araştırsan zaman ile mekânı!..

Azımızı senevî, yevmî dairesinde şu hayt-ı semâvîdir; tutmuş da döndürüyor. Küreye ağır basmış, hem dahi ona binmiş. Bırakmıyor isyanı.

✓ **Yedinci Menba ise:** Şu altı menbadan çıkan envâr-ı sitte, birden eder imtizac. Ondan çıkar bir hüsün, bundan gelir bir hads, vasıta-yı nuranî.

Şundan çıkan bir zevktir; zevk-i i'câz bilindir, tabirine lisânımız yetişmez. Fikir dahi kâsırdır, görünür de tutulmaz o nücûm-u âsumânî.

On üç asır müddette meylü't-tahaddî varmış Kur'ân'ın âdâsında, şevk-i taklid uyanmış Kur'ân'ın ahbabında. İşte i'câzın bir bürhânı...

Şu iki meyl-i şedidle yazılmıştır meydanda, milyonlarla kütüb-ü Arabiye, gelmiştir kütüphâne-i vücûda. Onlar ile tenzili düşerse bir mîzânı

Müvâzene edilse, değil dânâ-yı bî-müdânî, hatta en âmî adam, göz kulakla diyecek: Bunlar ise insanî, şu ise âsumânî!

Hem de hükmedecek: Şu bunlara benzemez, rütbesinde olamaz. Öyle ise ya umumdan aşağı; bu ise, bilbedâhe mâlûm olmuş butlanı.

Öyle ise umumun fevkindedir. Mazmunları o kadar zamanda, kapı açık, beşere vakfedilmiş; kendine davet etmiş ervâhiyla ezhânı!

Beşer onda tasarruf, kendine de maletmiş. Onun mazmunları ile yine Kur'ân'a karşı çıkmamış, hiçbir zaman çıkamaz; geçti zaman-ı imtihanı.

Sâir kitaplara benzemez, onlara makîs olmaz; zira yirmi sene zarfında müneccemen hâcetlere nispeten nüzûlü; müteferrik mütekatı', bir hikmet-i rabbânî.

Esab-ı nüzûlü muhtelif, mütebayın. Bir maddede es'ile mütekerrir, mütefâvit. Hâdisat-ı ahkâmı müteaddid, mütegayir. Muhtelif, mütefarik nüzûlünün ezmanı.

Hâlât-ı telâkkisi mütenevvi', mütehalif. Aksam-ı muhatabı müteaddid, mütebaid. Gayât-ı irşâdında mütederric, mütefâvit. Şu esaslara müstenid binâî, hem beyânî,

Cevabî, hem hitabî. Bununla da beraber selâset ve selâmet, tenasüb ve tesanüd, kemâlini göstermiş; işte onun şâhidi: Fenn-i Beyân, Maânî.

Kur'ân'da bir hâssa var; başka kelâmda yoktur. Bir kelâmı işitsen, asıl sahib-i kelâmı arkasında görürsün, ya içinde bulursun. Üslûb: Ayna-yı insanî.

Ey sâil-i misalî! Sen ki icâz istedin, ben de işaret ettim. Eğer tafsil istersen, haddimin haricinde!.. Sinek seyretmez âsumânı.

Zira o kırk envâ-i i'câzından yalnız bir tekini ki cezâlet-i nazmıdır; İşârâtü'l-İ'câz'da sıkışmadı tıbyanı.

Yüz sayfa tefsirim ona kâfi gelmedi. Senin gibi ruhânî ilhamları ziyade. Ben istiyorum senden tafsil ile beyânı!

أَلَا شَمَزَ دَسْتِ غَرْبِ أَدَبِ هَوَسِ بَارِ هَوَاكَارِ دَهَادَارِ
دَابِ أَدَبِ أَبَدِ مُدَّتْ قُرَانِ ضِيَادَارِ شِفَاكَارِ هُدَادَارِ¹

Kâmilîn insanların zevk-i maâlîsini hoşnut eden bir hâlet, çocukça bir hevese, sefihçe bir tabiat sahibine hoş gelmez,

Onları eğlendirmez. Bu hikmete binaen, bir zevk-i süflî, sefih, hem nefsi ve şehvanî içinde tam beslenmiş, zevk-i ruhîyi bilmez.

Avrupa'dan tereşsuh etmiş şu hazır edebiyat roman-vârî nazarla, Kur'ân'da olan letâif-i ulviyet, mezâyâ-yı haşmeti göremez, hem tadamaz.

Kendindeki miheki ona ayar edemez. Edebiyatta vardır üç meydan-ı celvân; onlar içinde gezer, haricine çıkamaz:

Ya aşkla hüsündür, ya hamaset ve şehamet, ya tasvir-i hakikat. İşte yabani edepse hamaset noktasında hakperestliği etmez.

Belki zâlim nev-i beşerin gaddarlıklarını alkışlamakla kuvvet-perestlik his-sini telkin eder. Hüsün ve aşk noktasında, aşk-ı hakikî bilmez.

Şehvet-engiz bir zevki nefislere de zerkeder. Tasvir-i hakikat maddesinde, kâinata sanat-ı ilâhî sûretinde bakmaz,

Bir sıbğa-yı rahmanî sûretinde göremez. Belki tabiat noktasında tutar, tasvir ediyor, hem ondan da çıkamaz.

Onun için telkini aşk-ı tabiat olur. Madde-perestlik hissi, kalbe de yerleştirir, ondan ucuzca kendini kurtaramaz.

Yine ondan gelen, dalâletten neşet eden ruhun ızdırabatına o edepsizlenmiş edep (müsekkin hem münevrim); hakikî fayda vermez.

Tek bir ilâcı bulmuş, o da romanlarıymış. Kitap gibi bir hayy-ı meyyit, sinema gibi bir müteharrik emvât! Meyyit hayat veremez.

Hem tiyatro gibi tenasüh-vârî, mâzi denilen geniş kabrin hortlakları gibi şu üç nevi romanlarıyla hiç de utanmaz.

Beşerin ağızına yalancı bir dil koymuş, hem insanın yüzüne fâsık bir göz takmış, dünyaya bir âlûfte fistanını giydirmiş, hüsn-ü mücerret tanımaz.

¹ Batının hevâ ve hevese dayalı dehasından kaynaklanan edebiyatı, Kur'ân'ın sonsuza ışık ve şifa saçan hidâyet edici edeb kurallarına ulaşmaz.

Güneşi gösterirse, sarı saçlı güzel bir aktrisi karie ihtar eder. Zâhiren der: “Sefahet fenadır, insanlara yakışmaz.”

Netice-i muzırdayı gösterir. Hâlbuki sefahete öyle müşevvikâne bir tasviri yapar ki ağız suyu akıtır, akıl hâkim kalamaz.

İstihayı kabartır, hevesi tehyiç eder, his daha söz dinlemez. Kur’ân’daki edepse hevâyı karıştırmaz.

Hakperestlik hissi, hüsn-ü mücerret aşkı, cemâl-perestlik zevki, hakikat-perestlik şevki verir; hem de aldatmaz.

Kâinata tabiat cihetinde bakmıyor; belki bir sanat-ı ilâhî, bir sıbğa-yı rahmanî noktasında bahseder, akılları şaşırtmaz.

Mârifet-i Sâni’in nurunu telkin eder. Her şeyde âyetini gösterir. Her ikisi rikkatli birer hüznü de veriyor, fakat birbirine benzemez.

Avrupazâde edepse fakedü’l-ahbaptan, sahipsizlikten neşet eden gamlı bir hüznü veriyor, ulvî hüznü veremez.

Zira sağır tabiat, hem de bir kör kuvvetten mülhemâne aldığı bir hiss-i hüzn-ü gamdâr. Âlemi bir vahşet-zâr tanır, başka çeşit göstermez.

O sûrette gösterir, hem de mahzunu tutar, sahipsiz de olarak yabanîler içinde koyar, hiçbir ümit bırakmaz.

Kendine verdiği şu hissî heyecanla git gide ilhada kadar gider, ta’tile kadar yol verir, dönmesi müşkül olur, belki daha dönemez.

Kur’ân’ın edebi ise: Öyle bir hüznü verir ki âşikâne hüzdür, yetimâne değildir. Firaku’l-ahbaptan gelir, fakedü’l-ahbaptan gelmez.

Kâinata nazarı, kör tabiat yerine şuûrlu, hem rahmetli bir sanat-ı ilâhî onun medâr-ı bahsi, tabiattan bahsetmez.

Kör kuvvetin yerine inâyetli, hikmetli bir kudret-i ilâhî ona medâr-ı beyan. Onun için kâinat, vahşet-zâr sûret giymez.

Belki muhatab-ı mahzunun nazarında oluyor bir cemiyet-i ahbab. Her tarafta tecâvüb, her canipte tahabbüp; ona sıkıntı vermez.

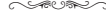
Her köşede istînas, o cemiyet içinde mahzunu vaz’ediyor bir hüzn-i müş-tâkâne, bir hiss-i ulvî verir, gamlı bir hüznü vermez.

İkisi birer şevki de verir: O yabanî edebin verdiği bir şevk ile nefis düşer heyecana, heves olur münbasit; ruha ferah veremez.

Kur'ân'ın şevki ise: Ruh düşer heyecana, şevk-i maâlî verir. İşte bu sırta binaen, Şeriat-ı Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) lehviyatı istemez.

Bâzı âlât-ı lehvi tahrim edip, bir kısmı helâl diye izin verip... Demek hüzn-ü Kur'ânî veya şevk-i tenzilî veren âlet, zarar vermez...

Eğer hüzn-ü yetimî veya şevk-i nefsanî verse, âlet haramdır. Değişir eşhasa göre, herkes birbirine benzemez...

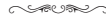

Dallar Semerâtı Rahmet Nâmına Takdim Ediyor

Şecere-i hilkatın dalları her tarafta semerât-ı niamı zîruhun ellerine zâhiren uzatıyor.

Hakikatte bir yed-i rahmet, bir dest-i kudrettir ki, o semerâtı, o dalları içinde sizlere uzatıyor.

O yed-i rahmeti, siz de şükür ile öpünüz. O dest-i kudreti de minnetle takdis ediniz...

Fâtiha'nın Âhırinde İşaret Olunan Üç Yolun Beyânı¹

Ey birader-i pür emel! Hayalini ele al, benimle beraber gel. İşte bir zemindeyiz, etrafına bakarız; kimse de görmez bizi.

Çadır direkleri hükmünde yüksek dağlar üstünde karanlıklı bir bulut tabakası atılmış, hem o dahi kaplatmış zeminimizin yüzü.

Müncemit bir sakf olmuş, fakat altı yüzü açılmış, o yüz güneş görmüş. İşte bulut altındayız, sıkıyor zulmet bizi.

Sıkıntı da boğuyor; havasızlık öldürür. Şimdi bize üç yol var: Bir âlem-i ziyadâr, bir kerre seyrettimdi bu zemin-i mecazî.

Evet bir kerre buraya da gelmişim, üçünde ayrı ayrı gitmişim. •**Birinci yolu budur:** Ekseri burdan gider; o da devr-i âlemdir, seyahate çeker bizi.

¹ Bkz.: "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil. (Fâtiha sûresi, 1/6-7)

İşte biz de yoldayız, böyle yayan gideriz. Bak şu sahranın kum deryaları-na, nasıl hiddet saçıyor, tehdit ediyor bizi!

Bak şu deryanın dağ-varî emvâcına! O da bize kızıyor. İşte elhamdülillâh, öteki yüze çıktık; görürüz güneş yüzü.

Fakat çektiğimiz zahmeti ancak da biz biliriz. Of! tekrar buraya döndük şu zemin-i vahşet-zâr, bulut damı zulmettar. Bize lâzım; Revnakdâr eder kalb-deki gözü

Bir âlem-i ziyadâr. Fevkalâde eğer bir cesâretin var; gireriz de beraber, bu yol-u pür-hatarkâr. •**İkinci yolumuzu:**

Tabiat-ı arzı deleriz, o tarafa geçeriz. Ya fitrî bir tünelden titreyerek gideriz. Bir vakitte bu yolda seyrettim de geçtim bî-nâz ve pür-niyazî.

Fakat o zaman tabiatın zemini eritecek, yırtacak bir madde var idi elimde. Üçüncü yolun, o delil-i mu'cizi

Kur'ân onu bana vermişti. Kardeşim, arkamı da bırakma, hiç de korkma! Bak hâ şurada tünel-vârî mağaralar, tahte'l-arz akıntılar beklerler ikimizi.

Bizi geçirecekler. Tabiat da şu müdhiş cümudiyeleri de seni hiç korkutmasın. Zira bu abus çehresi altında merhametli sahibinin tebessümlü yüzü.

Radyum-vârî o madde-i Kur'ânî ışııyla sezmiştim. İşte, gözüne aydın! Ziyadâr âleme çıktık, bak şu zemin-i pür-nâzî

Bu fezâ-yı latîf, şirin. Yahu başını kaldır! Bak semâvâta ser çekmiş, bulutları da yırtmış, aşağıda bırakmış. Davet ediyor bizi.

Şu şecere-i tûbâ, meğer o Kur'ân imiş. Dalları her tarafa uzanmış. Tedelli eden bu dala biz de asılmamız, oraya alsın bizi.

O şecere-i semâvî; bir timsâli zeminde olmuş şer'-i enveri. Demek zahmet çekmeden o yol ile çıkardık bu âlem-i ziyaya, sıkmadan zahmet bizi.

Madem yanlış etmişiz; eski yere döneriz, doğru yolu buluruz. Bak, •**üçüncü yolumuz;** şu dağlar üstünde durmuş olan şebhazi

Hem de bütün cihana okuyor bir ezanı. Bak müezzin-i âzama, Muhammedü'l-Hâşimî (*aleyhissalâtü vesselâm*) davet eder insanı âlem-i nur-u envere. İlzam eder niyaz ile namazı.

Bulutları da yırtmış, bak bu hüdâ dağlarına. Semâvâta ser çekmiş, bak şeriat cibâline. Nasıl müzeyyen etmiş zeminimizin yüzü-gözü.

İşte çıkmalısınız buradan himmet tayyaresiyle. Ziya, nesim orada, nur u cemâl orada. İşte buradadır Uhud-u Tevhid, o cebel-i azizi.

İşte şuradadır Cûdi-i İslâmiyet, o cebel-i selâmet. İşte Cebelü'l-Kamer olan Kur'ân-ı Ezher, zülâl-i Nil akıyor o muhteşem menbadan. İç o âb-ı lezizi!..

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ¹

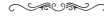
وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ²

Ey arkadaşı! Şimdi hayali baştan çıkar, akli kafaya geçir! Evvelki iki yolun mağdûb ve dâllîn yolu; hatarları pek çoktur, kıstır daim güz, yazı...

Yüzde biri kurtulur; Eflâtun, Sokrat gibi. Üçüncü yol; sehildir, hem karîb-i müstakîmdir. Zayıf, kavî müsavi. Herkes o yoldan gider. En rahatı budur ki: Şehid olmak ya gazi.

İşte neticeye gireriz. Evet dehâ-yı fennî; evvelki iki yoldur ona meslek ve mezhep. Fakat hüdâ-yı Kur'ânî; üçüncü yoldur, onun sırat-ı müstakîmi îsâl eder o bizi.

اللَّهُمَّ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿۳﴾ آمِينَ

Hakikî Bütün Elem Dalâlette, Bütün Lezzet İmândadır

Hayâl Libasını Giymiş Muazzam Bir Hakikat

Ey yoldaş-ı hüşdar! Sırat-ı müstakîmin o meslek-i nuranî, mağdûb ve dâllîn'in o tarîk-i zulmanî, tam farklarını görmek eğer istersen ey aziz!

Gel vehmini ele al, hayal üstüne de bin, şimdi seninle gideriz zulümât-ı ademe. O mezar-ı ekberi, o şehir-i pür-emvâtî bir ziyaret ederiz.

Bir Kadîr-i Ezelî, kendi dest-i kudretle bu zulümât-ı kıtadan bizi tuttu çıkardı, bu vücuda bindirdi, gönderdi şu dünyaya; şu şehir-i bî-lezâiz.

1 "İşte bak da Allah'ın ne mükemmel Yaratan olduğunu bir düşün!" (Mü'minûn sûresi, 23/14)

2 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)

3 Allahım! "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lütfuna nail ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil. (Fâtiha sûresi, 1/6-7)" âmin!

İşte şimdi biz geldik şu âlem-i vücuda, o sahra-yı hâile. Gözümüz de açıldı, şeş cihette biz baktık; evvel istîtafkârâne önümüze bakarız.

Lâkin beliyeler, elemeler önümüzde düşmanlar gibi tehacüm eder. Ondan korktuk, çekindik. Sağa sola, anâsır-ı tabâyia bakarız, ondan medet bekleriz.

Lâkin biz görüyoruz ki onların kalbleri kâsiyye, merhametsiz. Dişlerini bilimler, hiddetli de bakarlar; ne nâz dinler, ne niyaz!

Muztar adamlar gibi me'yusâne nazarı yukarıya kaldırdık. Hem istimdad-kârâne ecrâm-ı ulviyeye bakarız; pek dehşetli tehdidkâr da görürüz.

Güya birer gülle bomba olmuşlar, yuvalardan çıkmışlar, hem etraf-ı fezâda pek süratli geçerler, her nasılsa ki onlar birbirine dokunmaz.

Ger birisi yolunu kazara bir şaşırsa, –el-iyâzü billâh!– şu âlem-i şehâdet ödü de patlayacak. Tesadüfe bağlıdır; bundan dahi hayır gelmez.

Me'yusâne nazarı o cihetten çevirdik, elîm hayrete düştük. Başımız da eğildi, sinemizde saklandık, nefsimize bakarız. Mütalâa ederiz.

İşte işitiyoruz: Zavallı nefsimizden binlerle hâcetlerin sayhaları geliyor. Binlerle fâkatlerin enînleri çıkıyor. Teselliye beklerken tevahhuş ediyoruz.

Ondan da hayır gelmedi. Pek ilticakârâne vicdanımıza girdik; içine bakıyoruz, bir çareyi bekleriz. Eyvah! Yine bulmayız; biz medet vermeliyiz.

Zira onda görünür binlerle emelleri, galeyanlı arzular, heyecanlı hissiyat, kâinata uzanmış. Her birinden titreriz, hiç yardım edemeyiz.

O âmâl sıkışmışlar vücûd-u adem içinde; bir tarafı ezele, bir tarafı ebede uzanıp gidiyorlar. Öyle vüs'atları var; ger dünyayı yutarsa o vicdan da tok olmaz.

İşte bu elîm yolda nereye bir baş vurduk, onda bir belâ bulduk. Zira mağdûb ve dâllîn yolları böyle olur. Tesadüf ve dalâlet, o yolda nazar-endaz.

O nazarı biz taktık, bu hâle böyle düştük. Şimdi dahi hâlimiz ki mebde ve meâdi, hem Sâni' ve hem haşri muvakkat unutmuşuz.

Cehennemden beterdir, ondan daha muhriktir, ruhumuzu eziyor. Zira o şeş cihetten ki onlara başvurduk. Öyle hâlet almışız.

Ki yapılmış o hâlet, hem havf ile dehşetten, hem acz ile ra'setten, hem kalâk ve vahşetten, hem yütm ve hem yeisten mürekkep vicdan-sûz.

Şimdi her cihete mukabil bir cepheyi alırız, def'ine çalışırız. •Evvel, kudretimize müracaat ederiz, vâesefâ görürüz.

Ki âcize zaîfe. •**Sâniyen**: Nefiste olan hâcâtın susmasına teveccüh ediyoruz. Vâesefâ durmayıp bağırlar görürüz.

✓ **Sâlisen**: İstimdadkârâne, bir halâskarı için bağırrır, çağırırız, ne kimse işliyor, ne cevabı veriyor. Biz de zannediyoruz:

Her bir şey bize düşman, her bir şey bizden garib. Hiçbir şey kalbimize bir teselli vermiyor; hiç emniyet bahşetmez, hakikî zevki vermez.

✓ **Râbian**: Biz ecrâm-ı ulviyeye baktıkça, onlar nazara verir bir havf ile dehşeti. Hem vicdanın müz'ici bir tevahhuş geliyor: Akıl-sûz, evham-sâz!

İşte ey birâder! Bu dalâletin yolu, mahiyeti şöyledir. Küfürdeki zulmeti, bu yolda tamam gördük. Şimdi de gel kardeşim, o ademe döneriz.

Tekrar yine geliriz. Bu kerre tarîkımız sırat-ı müstakîmdir, hem imanın yoludur. Delil ve imamımız, inâyet ve Kur'ân'dır, şehbaz-ı edvâr-pervaz.

İşte Sultan-ı Ezel'in rahmet ve inâyeti, vakta bizi istedi, kudret bizi çıkardı, lutfen bizi bindirdi kanun-u meşîete: Etvâr üstünde perdez.

Şimdi bizi getirdi, şefkat ile giydirdi şu hil'at-i vücudu, emanet rütbesini bize tevcih eyledi. Nişanı niyaz ve namaz.

Şu edvâr ve etvârın, bu uzun yolumuzda birer menzil-i nazdır. Yolumuzda teshilât içindir ki kaderden bir emirnâme vermiş, sayfada cephemiz.

Her nereye geliriz, herhangi tâifeye misafir oluyoruz, pek uhuvvetkârâne istikbal görüyoruz. Malımızdan veririz, mallarından alırız.

Ticaret muhabbeti, onlar bizi beslerler, hediyelerle süslerler, hem de teşyî ederler. Gele gele işte geldik, dünya kapısındaız işitiyoruz âvâz.

Bak girdik şu zemine; ayağımızı bastık şehâdet âlemine: Şehr-âyîne-i Rahmân, gürültühâne-i insan. Hiçbir şey bilmeyiz, delil ve imamımız,

Meşîet-i Rahmân'dır. Vekil-i delilimiz, nâzenin gözlerimiz. Gözlerimizi açtık, dünya içine saldık. Hatırına gelir mi evvelki gelişimiz?

Garib, yetim olmuştuk; düşmanlarımız çoktu, bilmezdik hâmimizi. Şimdi nur-u imanla o düşmanlara karşı bir rûkn-ü metînimiz

İstinadî noktamız, hem himayetkânımız defeder düşmanları. O iman-ı bilâhtır ki ziyâ-yı ruhumuz, hem nur-u hayatımız, hem de ruh-u ruhumuz.

İşte kalbimiz rahat, düşmanları aldırılmaz, belki düşman tanımaz. Evvelki yolumuzda, vakta vicdana girdik; işittik ondan binlerle feryad u fîzar ve âvâz.

Ondan belâya düştük. Zira âmâl, arzular, istîdad ve hissiyat; daim ebedi ister. Onun yolunu bilmezdik, bizden yol bilmemezlik, onda fîzar ve niyaz.

Fakat elhamdülillâh, şimdi gelişimizde bulduk nokta-yı istimdad, ki daim hayat verir o istîdad, âmâle; tâ ebedü'l-âbâda onları eder pervaz.

Onlara yol gösterir, o noktadan istîdad hem istimdad ediyor, hem âb-ı hayatı içer, hem kemâline koşuyor; o nokta-yı istimdad, o şevk-engiz remz ü nâz.

İkinci kutb-u iman ki: Tasdik-i haşirdir, saadet-i ebedî; o sadefin cevheri iman, bürhanı Kur'ân. Vicdan, insanî bir râz.

Şimdi başını kaldır, şu kâinata bir bak, onun ile bir konuş. Evvelki yolumuzda pek müdhîş görünürdü. Şimdi de mütebessim her tarafa gülüyor, nâzenînâne niyaz ve âvâz.

Görmez misin: Gözümüz arı-misâl olmuştur; her tarafa uçuyor. Kâinat bostanıdır, her tarafta çiçekler, her çiçek de veriyor ona bir âb-ı leziz.

Hem ünsiyet, teselli, tahabbübü veriyor. O da alır getirir; şehd-i şehâdet yapar. Balda bir bal akıtır, o esrâr-engiz şehbaz.

Harekât-ı ecrâma, ya nücûm, ya şümûsa nazarımız kondukça, ellerine verirler Hâlık'ın hikmetini. Hem mâye-i ibreti, hem cilve-i rahmeti alır ediyor pervaz.

Güya şu güneş bizlerle konuşuyor: Der: "Ey kardeşlerimiz! Tevahhuşla sıkılmayınız, ehlen sehlen merhaba, hoş teşrif ettiniz. Menzil sizin; ben bir mumdâr-ı şehnaz.

Ben de sizin gibiyim; fakat sâfi isyansız, mutî bir hizmetkârım. O Zât-ı Ehad-i Samed ki mahz-ı rahmetiyle hizmetinize beni müsahhar-ı pür-nur etmiş. Benden hararet, ziya; sizden namaz ve niyaz."

Yahu, bakın kamere! Yıldızlarla denizler her biri de kendine mahsus birer lisanla: "Ehlen sehlen merhaba!" derler. "Hoş geldiniz, bizi tanımaz mısınız?"

Sırr-ı teâvünle bak, remz-i nizamla dinle. Her birisi söylüyor: "Biz de birer hizmetkâr, rahmet-i Zülcelâl'in birer aynadarıyız; hiç de üzülmeziniz, bizden sıkılmayınız."

Zelzele nâraları, hâdisat sayhaları sizi hiç korkutmasın, vesvese de vermesin. Zira onlar içinde bir zemzeme-i ezkâr, bir demdeme-i tesbih, velvele-i nâz u niyaz.

Sizi bize gönderen o Zât-ı Zülcelâl, ellerinde tutmuştur bunların dizginlerini. İman gözü okuyor yüzlerinde âyet-i rahmet, her biri birer âvâz.

Ey mümin-i kalbi hüşyâr! Şimdi gözlerimiz bir parça dinlensinler, onların bedeline hassas kulağımızı imanın mübarek eline teslim ederiz, dünyaya göndeririz. Dinlesin leziz bir sâz.

Evvelki yolumuzda bir matem-i umumî, hem vaveylâ-yı mevtî zannolunan o sesler, şimdi yolumuzda birer nevaz u namaz, birer âvâz u niyaz, birer tesbihe âğâz.

Dinle, havadaki demdeme.. kuşlardaki civcive.. yağmurdaki zezeme.. denizdeki gamgama.. ra'dlardaki rakraka.. taşlardaki tıktıka.. birer mânîdâr nevaz...

Terennümat-ı hava, naarat-ı ra'diye, nağamât-ı emvâc, birer zıkr-i azamet. Yağmurun hezecatı, kuşların seceâtı birer tesbih-i rahmet, hakikate bir mecâz.

Eşyada olan asvat, birer savt-ı vücûddur: Ben de varım derler. O kâinat-ı sâkit, birden söze başlıyor: “Bizi câmid zannetme, ey insan-ı boşboğaz!”

Tuyurları söylettirir ya bir lezzet-i nimet, ya bir nüzûl-ü rahmet. Ayrı ayrı seslerle, küçük âğâzlarıyla rahmeti alkışlarlar, nimet üstünde iner, şükür ile eder pervaz.

Remzen onlar derler: “Ey kâinat kardeşler! Ne güzeldir hâlimiz: Şefkatle perverdeyiz, Hâlimizden memnunuz. Sivri dimdikleriyle fezâyâ saçıyorlar birer âvâz-ı pür-nâz.

Güya bütün kâinat ulvî bir musikîdir, iman nuru işitir ezkâr ve tesbihleri. Zira hikmet reddeder tesadüf vücûdunu, nizam ise tardeder ittîfak-ı evham-sâz.

Ey yoldaş! Şimdi şu âlem-i misâlîden çıkarız, hayalî vehimden ineriz, akıl meydanında dururuz, mizana çekeriz, ederiz yolları ber-endaz.

Evvelki elîm yolumuz mağdûb ve dâllîn yolu, o yol verir vicdana, tâ en derin yerine hem bir hiss-i elîmi, hem bir şedid elemi. Şuûr onu gösterir. Şuûra zıd olmuşuz.

Hem kurtulmak için de muztar ve hem muhtacız; ya o teskin edilsin, ya ihlas da olmasın; yoksa dayanamayız, feryad u fizar dinlenmez.

Hüdâ ise şifadır; hevâ, ibtal-i histir. Bu da teselli ister, bu da tegâfûl ister, bu da meşgale ister, bu da eğlence ister. Hevesât-ı sihirbaz.

Tâ vicdanı aldatsın, ruhu tenvim edilsin, tâ elem hissolmasın. Yoksa o elem-i elîm, vicdanı ihrak eder; fizara dayanılmaz, elem-i yeis çekilmez.

Demek sırat-ı müstakîmden ne kadar uzak düşse, o derece nisbeten şu hâlet tesir eder, vicdanı bağırttır. Her lezzetin içinde elemi var, birer iz.

Demek heves, hevâ, eğlence, sefâhetten memzuç olan şâşaa-yı mede-nî, bu dalâletten gelen şu müdhîş sıkıntıya bir yalancı merhem, uyutucu zehir-baz.

Ey aziz arkadaşım! İkinci yolumuzda, o nuranî tarîkte bir hâleti hissettik; o hâletle oluyor hayat, maden-i lezzet. Âlâm, olur lezâiz.

Onunla bunu bildik ki mütefâvit derecede, kuvvet-i iman nispetinde ruha bir hâlet verir. Ceset ruhla mültezdir, ruh vicdanla mütelezziz.

Bir saadet-i âcile, vicdanda münderiçtir; bir firdevs-i mânevî, kalbinde mündemiçtir. Düşünmekse deşmektir; şuûr ise, şiar-ı râz.

Şimdi ne kadar kalb ikaz edilirse, vicdan tahrik edilse, ruha ihsas verilse; lezzet ziyade olur, hem de döner ateşi nur, şitası yaz.

Vicdanda firdevslerin kapıları açılır, dünya olur bir cennet. İçinde ruhlarmız, eder pervaz u perdaz, olur şehbaz u şehnaz, yelpez namaz u niyaz.

Ey aziz yoldaşım! Şimdi Allah'a ismarladık. Gel, beraber bir dua ederiz, sonra da buluşmak üzere ayrılırız...

اللَّهُمَّ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ آمِينَ¹

¹ Allahım! “Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet.” (Fâtiha sûresi, 1/6) âmin!

Anglikan KİLİSESİ'NE CEVAP¹(Hâşiye)

Bir zaman bî-aman İslâm'ın düşmanı, siyâsî bir dessay, yüksekte kendini göstermek isteyen vesvas bir papaz, desise niyetiyle hem inkâr sûretinde,

Hem de boğazımızı pençesiyle sıkıdığı bir zaman-ı elimde pek şematetkârâne bir istifham ile dört şey sordu bizden.

Altı yüz kelime istedi. Şematetine karşı: Yüzüne “tuh!” demek. Desisesine karşı: Küsmekle sükût etmek, inkârına karşı da:

Tokmak gibi bir cevab-ı mûskit vermek lâzımdı. Onu muhatab etmem.

Bir hakperest adama böyle cevabımız var. *O dedi* •**birincide**:

“Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) dini nedir?” *Dedim*: İşte Kur'ân'dır. Erkân-ı sitte-i îmân, erkân-ı hamse-i İslâm, esas maksad-ı Kur'ân. *Der* •**ikincisinde**:

“Fikir ve hayata ne vermiş?” *Dedim*: “Fikre tevhid, hayata istikamet. Buna dair şâhidim:

Der •**üçüncüsünde**: فَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ² ، قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ³

“Mezahim-i hâzıra nasıl tedavi eder?” *Derim*: “Hurmet-i ribâ, hem vücub-u zekâtla. Buna dair şâhidim:⁴ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا⁴’da.

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ⁵ ، وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا⁶

Der •**dördüncüsünde**: “İhtilâl-i beşere ne nazarla bakıyor?” *Derim*: Sa'y, asıl esastır. Servet-i insâniye, zâlimlerde toplanmaz, saklanmaz ellerinde.

1(Hâşiye) Yüz mâşâallah bu cevaba!

2 “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!” (Hûd sûresi, 11/112)

3 “De ki: O, Allah'tır, gerçek İlah'tır ve Birdir.” (İhlâs sûresi, 112/1)

4 “Allah faizin bereketini eksiltir.” (Bakara sûresi, 2/276)

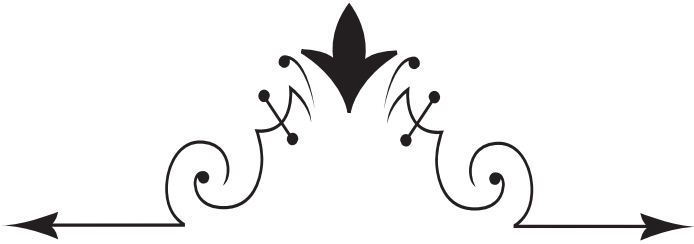
5 “Namazı hakkıyla eda edin, zekâtı verin...” (Bakara sûresi, 2/43, 83, 110; Nisâ sûresi, 4/77; Nûr sûresi, 24/56; Müzzemmil sûresi, 73/20).

6 “Allah, alış-veriş mübah; faizi ise haram kılmıştır.” (Bakara sûresi, 2/275).

Buna dair şâhidim:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى¹

وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ²

¹ “Ve insan için ancak emeğinin karşılığı vardır.” (Necm sûresi, 53/39)

² “Altını, gümüşü yığıp Allah yolunda harcamayanlar var ya, işte onları acı bir azabın beklediğini müjdele!” (Tevbe sûresi, 9/34)